Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ἐπιστολή.

Πρὸς Κλεινίαν.

Περὶ ἀδίκων κατὰ τῆς Θείας Προνοίας καὶ τῆς ἀρετῆς μεμψιμοιριῶν.

„Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ,
„Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται·
„Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων
„Ἐν θυμῷ βάλληται, ὃ δ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ. στ. 295."
(Ἡσίοδ. ἔργ. καὶ ἡμ.)

Ἀναπολῶν ἐν τῇ διανοίᾳ μου, φίλε Κλεινία, τὰς ἄλλοτε περὶ Θείας Προνοίας καὶ ἀρετῆς συνδιαλέξεις μας, καὶ τὰς ὁποίας μοὶ ἔκαμνες πολλάκις ἐνστάσεις, ἐνόμισα ἀναγκαῖον, πρὸς πληρέστερον διαφωτισμόν σου καὶ ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς πλάνης σου, νὰ σοὶ ἀποστείλω μεταπεφρασμένην(?) σοφωτάτην τινὰ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁμιλίαν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐπροτίμησα δὲ αὐτὴν μεταξὺ τῶν πολλῶν τοῦ χρυσορρήμονος ἀνδρὸς ἀριστουργημάτων ὡς καταλληλοτέραν [illegible] εἰς τὰς ἀκμαίως(?) περὶ προνοίας καὶ ἀρετῆς συνεχεῖς ἡμῶν συζητήσεις.

Ἡ διακρίνουσα ἐν αὐτῇ θεία σοφία, ἡ ἀναλυτικὴ μέθοδος, ἡ αὐστηρὰ καὶ ἀκαταμάχητος λογική, ἡ ῥητορικὴ τέχνη καὶ ἡ εὐφράδεια, τὸ ὕψος τῶν ἐννοιῶν, ἡ γονιμότης τῆς φαντασίας, καὶ τὸ κάλλος καὶ ἡ ποικιλία τῶν σχημάτων, δὲν φέρει ἁπλῶς καὶ ἠρέμως τὸν ἀκροατὴν καὶ τὸν ἀναγνώστην, ἀλλὰ τὸν παρασύρει καὶ ἄκοντα, ὡς πλημμυρίζοντες καὶ σφοδροὶ χείμαρροι, εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ὀρθῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας. Ὅλα τὰ γεώδη γόνατα(?) καὶ τὰ ἀπατηλὰ προσωπεῖα τοῦ ὀλιγόφρονος(?) καὶ ἐκλελυμένου βίου καταπίπτει καὶ ἀπολεπτύνεται ἐνώπιον τῆς καταπληκτικῆς εὐγλωττίας καὶ τῶν κεραυνοβόλων ἐπιχειρημάτων τοῦ θείου ῥήτορος· ἀντ' αὐτῶν δὲ ἀνεγείρεται, ὡς ἐπὶ ζερεῖ(?) καὶ ὑψηλῷ (?)βάθρῳ ἡ σεμνὴ καὶ ὀλόφωτος εἰκὼν τοῦ ἠθικοῦ καὶ σώφρονος βίου.

Ὅλαι αἱ παράδοξοι, ἂν ὄχι καὶ νέαι, δοξασίαι τὰς ὁποίας καὶ ἕτεροι ἐκ τῶν συγχρόνων συμμερίζονται, καυχώμενοι ν' ἀποκαλῶνται ἄνθρωποι τῶν νέων ἰδεῶν, δηλ: ἄνθρωποι ἀσεβείας, ὑλισμοῦ καὶ παραδοξολογιῶν, χάους καὶ ἀνατροπῶν, ἄρδην ἐξαφανίζονται, οὐ μόνον διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ δι' ἱστορικῶν παραδειγμάτων, ἐξηγμένων ἐκ τῶν Θείων Γραφῶν καὶ τῆς θύραθεν σοφίας. Αἱ κατὰ τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὅλων ἄλλοτε μεμψιμοιρίαι σου,

ἀδί-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ἀποδεικνύονται ἄδικοι καὶ παράφρονες· ἡ κοινῶς νομιζομένη εὐδαιμονία τοῦ κόσμου τούτου, εἶναι αὐτόχρημα λέξις κενὴ καὶ σκύβαλον, ὅταν δὲν στηρίζηται εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀρετήν. Τί δὲ εἶναι ἀρετή, τί ἐλάττωμα, τί ἀπολαυή, τί στέρησις, τί πλοῦτος, τί πτωχεία καὶ τίνα ἀγαθὰ ἢ κακὰ κατεργάζονται· τίς ἀδικεῖ καὶ τίς ἀδικεῖται, τίς εἶναι μᾶλλον εὐτυχὴς καὶ τίς δυστυχής· διατί ὁ κακὸς πλουτίζῃ, ἐντρυφᾷ, τιμᾶται καὶ δοξάζεται, ὁ δὲ δίκαιος εἶναι πτωχός, ἄσημος καὶ περιφρονημένος· πάντα ταῦτα καὶ ἕτερα ὅμοια τούτων, ἀναπτύσσονται ὑφ' ὅλας αὐτῶν τὰς ἐπόψεις, ἀνασκευάζονται ἢ ἀποδεικνύονται καὶ στερεοποιοῦνται μετὰ βαθυτάτης σοφίας, φιλοσόφου θεολογίας καὶ πλατωνικῆς ὅλως ἠθικῆς δικαιοσύνης.

Ἡ ὁμιλία αὕτη τοῦ θείου ἀνδρός, ἥτις πιστῶς διαζωγραφίζει καὶ τὰς δοξασίας καὶ τὰ ἤθη τῆς ἐποχῆς του, ὁμοιάζοντα ἐν πολλοῖς μετὰ τῆς ἰδικῆς μας, εἶναι ἡ σφραγὶς καὶ τὸ μὴ περαιτέρω, ὅσων ἄλλοτε κατὰ ποικίλους τρόπους ἐπὶ ματαίῳ ἐπολιτεύσαμεν. Ἐὰν δὲ καὶ μετὰ τὴν προσεκτικὴν ἀνάγνωσιν ταύτης ἐπιμένῃς ἰσχυρογνωμόνως εἰς τὰς αὐτάς σου δοξασίας, καὶ τὰς μισθίους ἢ ἄλλως λεγομένας [illegible] ἰδέας σου, σοὶ ὑπόσχομαι ἀπὸ τῶδε ὅτι ἀποκόπτω εἰς τὸ ἑξῆς πᾶσαν ἐπὶ τούτων ἀντικειμένων μεταξύ μας διένεξιν, καὶ ὅτι τότε θέλω [illegible], ὅταν καὶ σὺ μοὶ προσφέρῃς ἑτέραν ὁμιλίαν ἀνασκευάζουσαν μετὰ τῆς αὐτῆς ἀκριβείας [illegible] ἐπιχειρήματα ταύτην, τέως τῶν σῶν ἐλευθέρων καὶ ἀνεξαρτήτων φρονημάτων, ἐξ ὧν νὰ πείθω καὶ νὰ πείθωμαι ὄχι διὰ τῆς βίας, ἢ τῆς σοφιστείας καὶ τῆς ἀσχημοσύνης, ἀλλὰ διὰ τοῦ λόγου, τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς εὐσχημοσύνης.

Ἐκ τῆς προκειμένης ὁμιλίας δύνανται προσέτι, ὡς καὶ σὺ θέλεις παρατηρήσει, νὰ ὠφεληθῶσι καὶ ὅσοι ἀποδύονται εἰς τὸ ἱερὸν στάδιον τοῦ κηρύγματος τοῦ θείου λόγου, περὶ ὧν ἐπέτρεψόν μοι νὰ εἴπω ὀλίγα τινὰ ἐμπαρόδῳ. Οὗτοι διδασκόμενοι καὶ φωτιζόμενοι ὡς ἐκ τούτου καὶ λαμπάδος, θέλουσι μάθει ποῖα τινὰ πνευματικὰ καὶ φυσικὰ χαρίσματα, τίνας γνώσεις φιλοσοφικὰς καὶ θεολογικάς, τίνα πολυμάθειαν, τίνα ἐμπειρίαν τοῦ πρακτικοῦ βίου ὀφείλουν νὰ κατέχωσι, καὶ τὸ σπουδαιότερον πάντων, πῶς πρέπει νὰ ψυχολογῶσιν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ ἐλαττωμάτων, νὰ ἀναλύωσιν αὐτὰ ὑφ' ὅλας τὰς δυνατὰς ἐπόψεις, καὶ νὰ τὰ καθιστῶσιν ἀναπολόγητα ἐνώπιον τῆς λογικῆς καὶ τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας. Ἐὰν δὲ εἰς ταῦτα εὐτυχήσωσι νὰ ἔχωσι καὶ τὴν γλῶσσαν εὔληπτον, καὶ τὸ ὕφος γλαφυρόν, καὶ τὴν φράσιν σαφῆ, καὶ τὴν παράστασιν ἀξιοπρεπῆ, καὶ τὸν τόνον τῆς φωνῆς εὔηχον καὶ ἡδύν, τότε δύνανται βεβαίως νὰ ἐπενεργήσωσι δραστηρίως ἐπὶ τῶν ψυχῶν τῶν ἀκροατῶν των, καὶ

νὰ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

καὶ παραγάγωσι καρποὺς ἀφθόνους καὶ ἀξίους τοῦ ὁποίου κηρύττουσι θεί-ου λόγου.

Πλὴν μολαταῦτα, ἵνα ὁ λόγος αὐτῶν ἦναι ἐπίσημος, ἔχῃ κῦρος, προσάγηται μετὰ προσοχῆς καὶ κατανύξεως, συγκινῇ καὶ θέλγῃ τὰς καρδίας, πρέπει πρῶτοι οἱ ἱεροκήρυκες νὰ ἦναι ἀμέμπτου ἠθοῦς, ἀνε-πιλήπτου διαγωγῆς, ζῶντα παραδείγματα τῶν λεγομένων, καὶ ἀκριβεῖς τηρηταὶ ὅσων διδάσκουσιν εἰς τοὺς ἄλλους νὰ πράττωσιν ἢ νὰ μὴ πράτ-τωσι, „ποιοῦντες καὶ διδάσκοντες." Ἡ εὐαγγελικὴ αὕτη ἐντολή, ἥτις ἀδια-ρρήκτως συζεύγνυται, ἦτο δι' ἄλλων λέξεων καὶ ἠθικὸν ἀξίωμα τῶν ἀρχαίων, οἵτινες ἀπῄτουν εἰς τὸν ῥήτορα, ὡς προσὸν ἐν τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, τὴν χρηστότητα τοῦ χαρακτῆρος· „non posse oratorem esse, nisi bonum virum" καὶ ἄλλως, „εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται σοφία". Ἂς ἦναι δὲ βέβαιον, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ πρῶτοι φωστῆρες τῆς Ἐκκλησίας μας, μ' ὅλην τὴν ἀνεκτίμητον παιδείαν καὶ τὴν θείαν αὐτῶν σοφίαν, ἂν δὲν ἦσαν καὶ πρότυπα ἠθικῆς καὶ εὐαγγελικῆς χρηστότητος, ἀλλ' ἀπεναν-τίας ὄργανα ὑποκρισίας, ἢ ἐνεργοῦντες εἰς τὰς τοῦ βίου πραγματείας, οὐδέποτε οἱ λόγοι των ἤθελον τὸ παράπαν καρποφορήσῃ, οὐδὲ ἐπενέγκῃ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ ἐν γένει εἰς τὸν χριστιανισμόν, ὅσας ἐπήνεγκον ση-μαντικὰς ὑπηρεσίας.

Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὰ πρότυπα ταῦτα δυστυχῶς σπανίζουσι, καὶ μάλι-στα εἰς τὰς ἡμέρας μας, ἀναγκαιότατα δὲ φαίνονται. Μολαταῦτα ὅσοι ἀνα-δέχονται τοιαύτην ὑψηλὴν ἐντολήν, ὀφείλουσι τοὐλάχιστον νὰ προσεγγίζωσιν εἰς τὰ ἴχνη των καὶ ν' ἀκολουθῶσι τὴν [illegible] των· ἄλλως ἂν ἦτο εἰς τοῦτο ἀδυ-νατοῦντες καθ' ὅλα ἱκανοί, προτιμότερον εἶναι νὰ μὴν ἐξέρχωνται ἐκ τῆς προσευχῆς των, παρὰ νὰ γίνωνται ἀντικείμενα γέλωτος, ἢ ἐπειδὴ τῆς θεοσεβείας των ὄργανα σκανδάλων καὶ ἀπωλείας, ἀντὶ ποιμένων χρι-στιανικῆς εἰρήνης καὶ ἰατρῶν ψυχικῆς σωτηρίας.

Ἐπιτρέψατέ μοι δὲ τώρα νὰ παρατηρήσω καὶ ὑπὸ ἑτέραν ἔποψιν τὴν ὁμι-λίαν τοῦ θείου ἀνδρός, διότι θεωρῶ αὐτὴν καὶ ὡς λίαν συντελεστικὴν οὐ μόνον πρὸς ἐνίσχυσιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐμποίησιν ἠθικοῦ θάρρους, ἐξ οὗ ἐνίοτε νε-ανικῆς ἀπειρίας ἦσαι ἴσως ὀλίγον ἐλλιπής, ἂν καὶ ἡ φύσις σὲ ἐπροί-κισεν ἀφθόνως μὲ ἄλλα ἔτι ἐκπαιδευόμενα δῶρα, διότι καὶ εὐφυΐ-αν, καὶ εὐνοίαν καὶ εὔροιαν λόγου σοὶ ἐχάρισε, καὶ ἀνάστημα ἀνδρεῖ-ον, καὶ παράστασιν εὐπρεπῆ, ὥστε ἂν εἰς ταῦτα προστεθῇ καὶ τὸ ἠθικὸν θάρρος, πιστεύω ὅτι προκόπτων ἤθελες ἀποδειχθῇ εἰς ἐπιμόρ-[illegible], καὶ μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινὸς μεγάλως [illegible],

διότι

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

διότι τότε καὶ ἡ πρακτικὴ τῶν ὑποθέσεων, ἤθελε βεβαίως πολὺ ἐπιδράσῃ πρὸς μετρίασιν, ἢ καὶ ἀπάλειψιν τῶν ἐξάλλων δοξασιῶν σ.

Ἰδοὺ καὶ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος σοφωτάτη ὁμιλία, προοιμιάζοντα μὲ τὴν ἑξῆς ῥῆσιν.

„Τὸν μὴ ἀδικοῦντα ἑαυτόν, οὐδεὶς παραβλάψαι δύναται"

„Ἐγὼ καλῶς γνωρίζω ὅτι ὁ λόγος τῆς θέλει φανῇ νέος καὶ παράδοξος εἰς τοὺς περισσοτέρους, καὶ εἰς τοὺς ἀποβλέποντας εἰς τὰ παρόντα, καὶ εἰς τοὺς προσηλωμένους εἰς τὰ γήϊνα, καὶ εἰς τοὺς σφόδρα ἀντιφερομένους εἰς τὰς ἠθικὰς καὶ ὑποψιάζοντας μᾶλλον τὰς ὑλικὰς ἡδονάς· καὶ ὅτι ἐκ προοιμίων θέλει κατὰ κόρον γελάσῃ διὰ τὴν ὑπόσχεσίν μας καὶ θέλει μᾶς καταδικάσει ὡς λέγοντας ἀπίθανα. Μολαταῦτα δὲν θέλομεν παρεκτραπῇ ἐκ τῆς ὑποσχέσεώς μας, ἀλλὰ μάλιστα δι᾽ αὐτὸ τοῦτο θέλομεν βαδίσῃ μετὰ πολλῆς προσοχῆς πρὸς τὰς ἀποδείξεις ὅσων ὑπεσχέθημεν, διότι ἂν οἱ ἄλλοι ἀκροαταὶ ἐπαρκεσθῶσι νὰ μὴ θορυβῶσι, ἀλλὰ νὰ ἀνεχθῶσι, ἀλλὰ νὰ περιμένωσι τὸ τέλος τοῦ λόγου, εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι θέλουν συνδράμει [illegible] καὶ θέλουν καταστῇ καὶ αὐτοὶ ὡς ὁ πρότερος καταλυμένης, καὶ ψάλλοντες παλινῳδίαν καὶ ἀπολογούμενοι, θέλουν ζητήσει συγγνώμην, δι᾽ ἣν εἶχον πρότερον ἐσφαλμένην ἰδέαν περὶ τῶν πραγμάτων· μάλιστα δὲ θέλουν μᾶς χρεωστῇ χάριν, ὡς οἱ ἀσθενεῖς πρὸς τοὺς ἰατρούς, ὅταν ἀπαλλάττωνται ἀπὸ τὰ νοσήματα, τὰ ὁποῖα τοὺς ἐπολιόρκουν.

„Ἂς μὴ προλήψωσι λοιπὸν μόνας τὰς ἰδικάς των ἰδέας, ἀλλ᾽ ἂς περιμένωσι καὶ τὸν ἀγῶνα τῶν ἰδικῶν μας λόγων, διότι τότε θέλουν δυνηθῇ νὰ ἐπενέγκωσιν ἀμερόληπτον ψῆφον χωρὶς νὰ βλάψωσιν ἐξ ἀγνοίας τὴν ἀλήθειαν· καθὼς καὶ οἱ ἔμφρονες δικασταὶ ἐπὶ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, ἂν καὶ παρατηρῶσι τὸν προαγορεύοντα ῥήτορα σφοδρῶς ἐπιτιθέμενον καὶ καταπληκτικῶς καταφορούμενον αὐτὴν διὰ τῆς εὐγλωττίας, δὲν ψηφίζονται ἐὰν δὲν ἀκούσωσι καὶ τὸν ἕτερον· ἀλλὰ μ᾽ ὅλα καὶ ἂν φαίνεται ὅτι λέγει ὁ πρῶτος δίκαια, διατηροῦν ἀνέπαφον τὴν ἀκοὴν καὶ εἰς τὸν δεύτερον, διότι αὐτὸ εἶναι καὶ τῶν δικαστῶν ἡ ἀρετή, τότε νὰ ἐπιφέρωσι τὴν κρίσιν των, ὅταν ἀκριβῶς φωτισθῶσιν ἐξ ἀμφοτέρων. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἐδῶ ἡ προκειμένη ἡ κοινὴ τῶν πολλῶν πρόληψις, ἐπέχει τόπον ῥήτορος, καὶ εἶναι πρὸ πολλοῦ ἐρριζωμένη εἰς τὰς καρδίας, ἂς ἀκούσωμεν ὁποῖα ῥητορεύει εἰς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην.

„Τὰ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

„Τὰ πάντα, λέγει, εἶναι ἄνω κάτω, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι πλήρεις συγχύσεως· πολλοὶ εἶναι οἱ ἀδύνατοι καὶ οἱ πτωχοί, οἵτινες καθεκάστην ἀδικοῦνται, δυναστεύονται, πιέζονται καὶ βλάπτονται ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων καὶ τῶν πλουσίων· καθὼς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀριθμηθῶσι τὰ κύματα τῆς θαλάσσης οὕτω καὶ τὸ πλῆθος τῶν δυναστευομένων καὶ τῶν κακῶς πασχόντων. Καὶ ἐν τέλει οὔτε οἱ νόμοι διορθόνονται, οὔτε τὰ δικαστήρια ἐμποιοῦν φόβον, οὔτε ἄλλο τι ἰσχύει νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὸ τὸ μόλυσμα καὶ τὴν νόσον, ἀλλ' ἀπεναντίας καθ' ἡμέραν αὐξάνει τὸ κακόν, καὶ παντοῦ ἀκούονται φωναί, θρῆνοι καὶ δάκρυα τῶν ἀδικημένων· οἱ δὲ πρὸς διόρθωσιν διαταχθέντες δικασταὶ καὶ μεταρρυθμισταί, παρατείνουσι τὸν χειμῶνα καὶ ἐπιβαρύνουσι τὴν νόσον.

„Ἐκ τοιούτων λόγων πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μᾶλλον μωροὺς καὶ ἀθλίους καταληφθέντες ὑπὸ νέας τινὸς μανίας, κατηγοροῦν τὴν θείαν Πρόνοιαν, διότι παρατηροῦν πολλάκις, ὅτι οἱ μὲν εὐσεβεῖς καὶ δίκαιοι διασύρονται, σπαράττονται καὶ ἀπαγχονίζονται· οἱ δὲ ἀσεβεῖς καὶ ἄδικοι καθίστανται τολμηροὶ καὶ φοβεροὶ εἰς τοὺς περισσοτέρους· ὅτι ὁ ἄθεος πλουτίζει δι' ἀθεμίτων μέσων καὶ περιβεβλημένος ἐξουσίαν ἐπιφέρει ἄτιμα ἔργα εἰς τοὺς μᾶλλον ἀγαθούς, καὶ ὅτι τοιαῦτα διαπράττονται καὶ εἰς τὰς πόλεις, καὶ εἰς τὰς κώμας, καὶ εἰς τὴν ἐρημίαν, καὶ εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ [illegible] λογισμὸν [illegible] πρὸς ἡμᾶς [illegible] ὑπὸ τῆς κοινῆς προλήψεως, καὶ [illegible] ἀγῶνα νέον καὶ παράδοξον, ὡς ἔργον ἀπαρχῆς, θέλει [illegible] καὶ χρήσιμος, καὶ ἀληθής, καὶ εἰς τοὺς θέλοντας νὰ προσέξωσι καὶ νὰ [illegible] ὠφελιμώτατος, διότι ὑπόσχεται νὰ ἀποδείξῃ, πλὴν μὴ θορυβῆτε, ὅτι οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀδικημένων ἀδικεῖται ὑπὸ ἄλλου, εἰμὴ ὑπ' αὐτοῦ μόνου τοῦ ἰδίου.

„Ἵνα δὲ καταστήσωμεν τὸν λόγον σαφέστερον, ἂς ἐξετάσωμεν πρῶτον τί εἶναι ἀδικία καὶ ἐκ ποίων σύγκειται στοιχείων, καὶ τί εἶναι ἀνθρωπίνη ἀρετή, τί τὸ διαφθεῖρον αὐτήν, καὶ τί τὸ φαινόμενον ὅτι τὴν διαφθείρει χωρὶς νὰ τὴν διαφθείρῃ. Καὶ ἐπειδὴ τὰ παραδείγματα κάμνουν τὸν λόγον ἐναργέστερον, ἂς παρατηρήσωμεν ὅτι ἕκαστον πρᾶγμα ἔχει ἀντίστοιχον τὸ διαφθεῖρον αὐτό· ὁ σίδηρος ἔχει τὴν σκωρίαν, τὸ μάλλινον ἔχει τὸν σάρακα, τὰ ποίμνια τῶν προβάτων τοὺς λύκους· ὁ δὲ γενναῖος οἶνος βλάπτεται ἐκ τῆς μεταστροφῆς αὐτοῦ εἰς ὄξος· τὸ μέλι χάνει τὴν ἔμφυτον αὐτοῦ γλυκύτητα, μεταβαλλόμενον εἰς χυμὸν πικρόν· τὰ λήϊα (σπαρτά) καταστρέφονται ὑπὸ τῆς ἐρυσίβης καὶ τῆς ὁμίχλης· ὁ καρπὸς καὶ τὰ φύλλα τῶν ἀμπέλων ὑπὸ τοῦ βδελυροῦ στρατοπέδου τῶν ἀκρίδων· ἕτερα δένδρα ὑπὸ τῆς κάμπης· τὰ ἄλογα ζῶα ὑπὸ ποικίλων νο-

ση-

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

σημάτων, καὶ ἵνα μὴ διεξερχόμενοι τὰ πάντα, μακρύνομεν τὸν λόγον, τὰ ἡμέτερα σώματα φθείρονται ἐκ τῶν πυρετῶν, τῶν κακώσεων καὶ τῶν ἑτέρων ἀπείρων ἀσθενειῶν. Καθὼς λοιπὸν ἕκαστον τι ἔχει καὶ τὸ διαφθεῖρον τὴν ἀρετήν του, ἂς ἴδωμεν καὶ τί εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον βλάπτει τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ τί διαφθείρει τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνθρώπου.

„Τὰ πλήθη λοιπὸν πολλὰ τοιαῦτα φαντάζονται, διότι ὀφείλομεν νὰ ἀναφέρωμεν τὰς ἐσφαλμένας δοξασίας, καὶ ἀφοῦ ἀνασκευάσωμεν αὐτάς, τότε νὰ φέρωμεν εἰς τὸ μέσον καὶ τὴν διαφθείρουσαν πραγματικῶς τὴν ἀρετήν μας, καὶ νὰ δείξωμεν σαφῶς ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ μᾶς προξενήσῃ τοιαύτην ἀδικίαν, ἢ νὰ μᾶς προμηθεύσῃ τοιαύτην φθοράν, ἐκτὸς ἐὰν ἡμεῖς αὐτοὶ παραδώσωμεν τὸν ἑαυτόν μας. Οἱ ἔχοντες λοιπὸν πεπλανημένας δοξασίας φρονοῦν, ὅτι διάφορα εἶναι τὰ διαφθείροντα τὴν ἀρετήν μας. Οἱ μὲν λέγουν ὅτι εἶναι ἡ πτωχεία· οἱ δὲ τὰ νοσήματα τοῦ σώματος· ἕτεροι ἡ ἀπώλεια τῆς περιουσίας· ἄλλοι ἡ συκοφαντία καὶ ἄλλοι ὁ θάνατος· καὶ ἀποδυρόμενοι διὰ ταῦτα καὶ θρηνοῦντες, οἰκτείρουν καὶ τοὺς πάσχοντας, [illegible] καὶ ἐκπληττόμενοι πρὸς ἀλλήλους λέγουν· ὁποῖον δυστύχημα ἔπαθεν ὁ δεῖνα! διὰ μιᾶς ἀπεστερήθη ὅλης τῆς περιουσίας! ἄλλος περὶ ἑτέρου λέγει, παθὼν εἰς ἐσχάτην ἀρρωστίαν, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῶν θεραπευόντων αὐτὸν ἰατρῶν! Ἄλλος δὲ οἰκτείρει τοὺς δεσμώτας, ἕτερος τοὺς ἀπωλέσαντας τὴν πατρίδα καὶ εἰς ἐξορίαν καταδικασθέντας, ἄλλος τοὺς στερηθέντας τὴν ἐλευθερίαν, ἕτερος τοὺς ἁρπαγέντας καὶ αἰχμαλωτισθέντας ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἄλλοι τοὺς ἐν θαλάσσῃ καταποντισθέντας ἢ ἄλλως καταπεσόντας, καὶ ἕτερος τέλος θρηνεῖ τοὺς ὑπό τινος οἰκίας πλακωθέντες. Τοὺς δὲ ζῶντας ἐν κακοπραγίᾳ οὐδεὶς θρηνεῖ, καὶ τὸ χείριστον πάντων, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ αἴτιον ὅλων τῶν κακῶν, πολλάκις καὶ μακαρίζουν αὐτούς.

„Ἔλα λοιπόν, πλὴν μὴ θορυβῆτε παρακαλῶ, ἂς δείξωμεν ὅτι κανὲν ἐκ τῶν εἰρημένων δὲν ἀδικεῖ τὸν σώφρονα ἄνθρωπον, οὐδὲ δύναται νὰ καταστρέψῃ τὴν ἀρετήν του, διότι εἰπέ μοι, ὁ ἀπολέσας τὰ πάντα, εἴτε ὑπὸ συκοφαντῶν, εἴτε ὑπὸ λῃστῶν, εἴτε ὑπὸ κακούργων ὑπηρετῶν, τίνα ποτὲ ὑπέστη ζημίαν εἰς τὴν ἀρετήν του; Ἢ μᾶλλον ἂς διαγράψωμεν πρῶτον τί εἶναι ἀρετὴ ἀνθρώπου, ἀφοῦ προσαρμόσωμεν τὸν λόγον εἰς ἕτερα ἀντικείμενα, ὅπως καταστήσωμεν αὐτὸν εἰς τὰ πλήθη εὐληπτότερον καὶ σαφέστερον.

„Τί

„Τί εἶναι λοιπὸν ἀρετὴ ἵππου; Μήπως εἶναι τὸ νὰ ἔχῃ χρυσοῦν χαλινὸν καὶ χρυσοῦς τελαμῶνας, καὶ ἐπίστρωμα ὑφασμένον ἐκ σηρικῶν νημάτων, καὶ περιαστραπτεῖς καὶ χρυσοκεντήτους τάπητας, καὶ προμετωπίδα ποικιλόχρωμα, καὶ χαίτην πεπλεγμένην μὲ χρυσᾶ σηρίδια; ἢ ἀρετὴ αὐτοῦ εἶναι μᾶλλον ἡ ταχυποδία, τὸ εὐσταλὲς καὶ εὔρυθμον βάδισμα, αἱ ἐμπρέπουσαι εἰς γενναῖον ἵππον ὁπλαί, ἡ ἀνδρεία πρὸς μακρὰς ὁδοιπορίας, τὸ ἀτρόμητον εἰς τοὺς πολέμους, ἡ ὡραία αὐτοῦ παράταξις εἰς τὰς παρατάξεις, ἡ δεξιότης πρὸς τὰς διελάσεις, καὶ ἡ ἱκανότης τοῦ νὰ σώζῃ τὸν ἀναβάτην; Δὲν εἶναι ἐναργὲς ὅτι εἰς ταῦτα καὶ ὄχι εἰς ἐκεῖνα συνίσταται ἡ ἀρετὴ τοῦ ἵππου; Τίνα δὲ ἤθελες εἴπῃ ἀρετὴν ὄνου καὶ ἡμιόνου; Δὲν ἤθελες εἴπῃ τὴν ἰσχὺν τοῦ νὰ φέρωσι μετ' εὐκολίας τὸ φορτίον, τὴν ἀξίαν τοῦ νὰ διέρχωνται ἀπροσκόπτως τὰς ὁδούς, καὶ τὸ προτέρημα τοῦ νὰ ἔχωσι τοὺς πόδας στερεοὺς ὡς τοὺς λίθους; Μήπως ἤθελες εἴπῃ ὅτι τὰ ἐπ' αὐτῶν περιτιθέμενα συντελοῦν πρὸς τὴν ἀρετήν των; —Ὄχι βεβαίως. Ποίαν δὲ ἄμπελον ἤθελομεν θαυμάσῃ; Τὴν ἀκμάσασαν εἰς φύλλα καὶ θαλλοὺς ἢ τὴν βρίθουσαν εἰς καρπόν; Τίνα δὲ θέλομεν εἴπῃ ἀρετὴν ἐλαίας; Τὴν κοσμουμένην ὑπὸ μεγάλων κλάδων καὶ ὑπὸ πυκνοῦ φυλλώματος, ἢ τὴν βρίθουσαν τοῦ συντηρουμένου περιεχομένου καρποῦ; — Ἂς μεταβῶμεν ἤδη εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ περὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ διακρίνοντες τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, ἂς θεωρήσωμεν βλάβην ἐκείνην μόνην, ἥτις τὴν διαφθείρει.

„Τί εἶναι λοιπὸν ἀρετὴ ἀνθρώπου; —Ὄχι βεβαίως τὰ χρήματα, ὅπως φοβῆται τὴν πτωχείαν· οὐδὲ ἡ ὑγεία τοῦ σώματος, ὅπως φοβῆται τὰς νόσους· οὐδὲ ἡ ὑπόληψις τοῦ πλήθους, ὅπως ὑποβλέπηται τὴν δυσφημίαν· οὐδὲ ἡ ἁπλῆ καὶ ματαία ζωή, ὅπως τρομάζῃ τὸν θάνατον· οὐδὲ ἡ ἐλευθερία, ὅπως ἀποφεύγῃ τὴν δουλείαν· ἀλλ' ἀρετὴ αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῶν ἀληθινῶν δογμάτων, καὶ ἡ ἐν τῷ βίῳ ὀρθὴ πολιτεία. Ταῦτα δὲ οὔτε αὐτὸς ὁ διάβολος δύναται νὰ κυριεύσῃ, ἐὰν ὁ κατέχων αὐτὰ τὰ διαφυλάττῃ μετὰ τῆς δεούσης μερίμνης, καὶ τοῦτο οὐδὲ αὐτὸς ὁ παμπόνηρος καὶ ἄγριος δαίμων ἀγνοεῖ· ἕνεκα τούτου κατέστρεψε τὴν περιουσίαν τοῦ Ἰώβ, ὄχι ἵνα τὸν κάμῃ πτωχόν, ἀλλ' ἵνα τὸν ἀναγκάσῃ νὰ εἴπῃ λόγον βλάσφημον· καὶ κατέκοψεν αὐτοῦ τὸ σῶμα, ὄχι ἵνα τοῦ προξενήσῃ ἀρρωστίαν, ἀλλ' ἵνα τοῦ ἐκβάλλῃ ἐκ τῆς ψυχῆς τὴν ἀρετήν. Μολαταῦτα ἂν καὶ ἐκίνησεν ὅλας αὐτοῦ τὰς μηχανάς, καὶ ἀπὸ πλούσιον κατέστησεν αὐτὸν πτωχόν, καὶ τὸ πάντων φρικωδέστατον ἀπὸ πολύτεκνον ἄτεκνον· ἂν καὶ κατέξανεν

ὅλον

ὅλον αὐτοῦ τὸ σῶμα σκληρότερα καὶ ἀπὸ τοὺς δημίους τῶν δικαστηρίων, διότι
οἱ ὄνυχες ἐκείνων δὲν διανοίγουν ἕως τὰς πλευρὰς τῶν εἰς χεῖρας των παρα=
διδομένων, ὡς κατέτεινον τὰς σάρκας ἐκείνου τὰ στόματα τῶν συνήθων· ἂν
καὶ τὸν περιέβαλε μὲ ψευδῆ δόξαν, κατεβίβασεν εἰς τῆς πορνευομένης
φήμης τε νὰ τῷ προσάπτῃ πολλὰς κατηγορίας, καὶ νὰ τὸν συγκρίνῃ λέ=
γοντες εἰς αὐτόν, „δὲν μαστιγώνεσαι ἀνταξίως ὡς ἡμάρτησας;" ἂν καὶ
δὲν τὸν μετήγαγεν ἐκ τῆς ἰδίας πόλεως καὶ οἰκίας εἰς ἑτέρας, ἀλλὰ τὸν
ἔρριψεν ἐπὶ τῆς κοπρίας, ὄχι μόνον δὲν τὸν διέφθειρεν, ἀλλ' ἀνέδειξεν αὐ=
τὸν λαμπρότερον, ἔκαμε τὸν ὁποῖον τῷ ἤγειρεν ἐπιβουλήν· ὄχι μόνον δὲν
τῷ ἀφήρεσεν τι ἐκ τῶν ὑπαρχόντων του, ἂν καὶ τόσα τῷ ἀφήρεσεν, ἀλλὰ
κατέστησε καὶ μεγαλήτερον τὸν πλοῦτον τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ, διότι μετὰ
ταῦτα ἀπήλαυσε περισσοτέραν παρρησίαν, καθόσον ἠγωνίσθη σφοδρό=
τερον ἀγῶνα.

„Ἐὰν δὲ ὁ τοσαῦτα παθὼν οὐδόλως ἠδικήθη, καὶ παθὼν μάλιστα ὄχι
παρὰ ἀνθρώπων, ἀλλὰ παρὰ τοῦ πονηροτέρου ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους δαίμο=
νος, τίς δύναται τοῦ λοιποῦ νὰ ἔχῃ πρόφασιν ἀπὸ τοὺς λέγοντας, ὅτι ὁ δεῖ=
να μὲ ἠδίκησε καὶ μὲ [illegible]; διότι ἐὰν ὁ διάβολος, ὁ τοσαύ=
της γέμων κακίας, μολονότι ἐκίνησεν ὅλα αὐτοῦ τὰ ὄργανα, καὶ ἐξ=
εκένωσεν ὅλα αὐτοῦ τὰ βέλη, [illegible] ὑ=
περβολῆς ὅσα ὑπάρχουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους κακά, καὶ εἰς τὸν οἶκον
τοῦ δικαίου, καὶ εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ οὐδόλως ἠδίκησε τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ὡς
προεῖπον, μᾶλλον τὸν ὠφέλησε, πῶς θέλει δυνηθῇ τινες νὰ μεμφθῶ=
σι τὸν δεῖνα καὶ τὸν δεῖνα, ὅτι παρ' ἐκείνων καὶ ὄχι ἐξ οἰκείας
θελήσεως ἠδικήθησαν;

„Ἀλλ' ἡ κοινὴ πρόληψις λέγει, τί λοιπόν; δὲν ἠδίκησε καὶ
ἠπάτησε, καὶ ἐξέβαλεν ὁ διάβολος τὸν Ἀδὰμ ἐκ τοῦ παραδείσου;— Ὄ=
χι αὐτός, ἀλλ' ἡ ῥᾳθυμία τοῦ ἀδικηθέντος καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ ἔλλειψις
σωφροσύνης καὶ ἀγρυπνίας, διότι ἂν ὁ τοσαῦτα καὶ τοσαῦτα μετα=
χειρισθεὶς μηχανήματα κατὰ τοῦ Ἰώβ, δὲν ἴσχυσε νὰ καταβάλ=
λῃ αὐτόν, πῶς ἤθελε κατισχύσῃ μὲ ὀλιγώτερα κατὰ τοῦ Ἀδάμ, ἐὰν
ἐκεῖνος ἐξ οἰκείας νωχελότητος καὶ ἀφροντισίας δὲν παρεδίδετο;— Τί
λοιπόν; ὁ εἰς τὰ βέλη τῆς συκοφαντίας ἐκτεθειμένος, ὁ δημευθεὶς
τὴν περιουσίαν, ὁ ἐκπεσὼν ἐκ τῆς πατρικῆς καταστάσεως καὶ μὲ
τὴν ἐσχάτην παλαίων πενίαν δὲν ἀδικεῖται;— Οὐδόλως ἀδικεῖται,
ἀλλὰ μάλιστα καὶ κερδίζει ἐὰν σωφρονῇ.

„Διότι

„Διότι εἰπέ μοι καὶ σὺ τοῦτο, κατὰ τί ἐβλάφθησαν οἱ ἀπόστολοι; Δὲν ἐπάλαισαν καὶ ἔζων συνεχῶς μὲ τὴν πεῖναν, μὲ τὴν δίψαν καὶ μὲ τὴν γύμνωσιν; — Δι' αὐτὸ τοῦτο μάλιστα ἦσαν λαμπροὶ καὶ ἐπίσημοι, καὶ πολλὴν ἐπεσπάσαντο δόξαν καὶ παρὰ Θεῷ καὶ παρὰ ἀνθρώπων. Τί δὲ παρέβλαψε τὸν Λάζαρον ἡ ἀσθένεια, αἱ πληγαὶ καὶ ἡ ἐρημία τῶν προστατῶν; Δὲν τῷ ἐπλέχθησαν ἐν τέλει μεγαλύτεροι στέφανοι; Τί δὲ τὸν Ἰωσὴφ ἡ ἀπόκτησις κακῆς φήμης ἐν τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ ἀλλοτρίᾳ χώρᾳ, ὅτι καὶ μοιχὸς καὶ ἑταιρικὸς ἐνομίζετο· τί δὲ ἡ δουλεία; Τί τῆς πατρίδος ἡ ἀπώλεια; Δὲν θαυμάζομεν μάλιστα αὐτὸν καὶ ἐκπληττόμεθα διὰ ταῦτα; Πλὴν τί λέγω τὴν εἰς ἀλλοτρίαν χώραν μετάστασιν, τὴν πενίαν, τὴν κακὴν φήμην καὶ τὴν δουλείαν; Ὁ θάνατος αὐτὸς γενόμενος καὶ βίαιος, καὶ ἄωρος, καὶ ὑπ' ἀδελφικῆς μάλιστα χειρὸς τολμηθείς, τί παρέβλαψε τὸν Ἄβελ; Δὲν ἐγκωμιάζεται μάλιστα διὰ τοῦτο εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην;

„Βλέπεις λοιπὸν πῶς ὁ λόγος ἀπέδειξε περισσότερον ἀφ' ὅτι ὑπέσχετο; Διότι ἀπεφάνθη ὅτι ὄχι μόνον οὐδεὶς ἀδικεῖται παρ' οὐδενός, ἀλλ' ὅτι καὶ πλειότερον κερδαίνει ὁ προσέχων εἰς ἑαυτόν.

„Διὰ τίνα αἰτίαν λοιπόν, ἀντιλέγει ἡ κοινὴ πρόληψις, ὑπάρχουν τιμωρίαι καὶ τόσα βασανιστήρια; διὰ τίνα αἰτίαν ἡ γέεννα; διὰ τίνα τόσαι ἀπειλαί, ἀφ' οὗ οὐδεὶς [illegible] ὅτι ἀδικεῖ; Τί λέγεις; Τί συγχέεις τὸν λόγον; Διότι δὲν εἶπα ὅτι οὐδεὶς ἀδικεῖ, ἀλλ' ὅτι οὐδεὶς ἀδικεῖται. Καὶ πῶς γίνεται, προσθέτει ἡ κοινὴ πρόληψις, ἐνῷ ἀδικοῦσι πολλοί, νὰ μὴν ἀδικῆται κανείς; Γίνεται ὅλως, ὡς εἶπον μέχρι τοῦδε, διότι καὶ τὸν Ἰωσὴφ ἠδίκησαν οἱ ἀδελφοί, αὐτὸς ὅμως δὲν ἠδικήθη· καὶ τὸν Ἄβελ ἐπεβούλευσεν ὁ Κάϊν, ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἐπεβουλεύθη. Διὰ τοῦτο ὑπάρχουν τιμωρίαι καὶ βασανιστήρια, διότι ὁ Θεὸς δὲν ἔταξε τὰς τιμωρίας διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν πασχόντων, ἀλλ' ἔθηκε τὰς βασάνους διὰ τὴν κακίαν τῶν πονηρῶν. Ἐὰν δὲ οἱ κακῶς πάσχοντες γίνονται λαμπρότεροι ἀπὸ τὰς ἀδικίας αὐτάς, τοῦτο συμβαίνει παρὰ τὴν θέλησιν ἐκείνων καὶ χάριν τῆς ἀνδρείας ἐκείνων. Τέλος [illegible] εἰς μὲν τοὺς ἀδικουμένους ἑτοιμάζονται τὰ βραβεῖα τῆς [illegible]καλοσύνης, εἰς δὲ τοὺς πονηροὺς αἱ τιμωρίαι τῆς ἀδικίας.

„Σὲ ἀφήρεσαν τὰ χρήματα; — λέγε· „γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι" προσθέτων συγχρόνως καὶ τὸ τοῦ ἀποστόλου· οὐδὲν εἰσεφέραμεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, οὐδὲν δυνάμεθα

καὶ

καὶ νὰ ἐκφέρωμεν. Σὲ ἐκακολόγησαν καὶ σὲ ἐξέβαλον μὲ μυρίας ὕ-
βρεις; — Ἐνθυμήσου τὴν ῥῆσιν ἐκείνην τὴν λέγουσαν· οὐαὶ εἰς ἐσᾶς ὅταν
ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σᾶς εὐφημῶσι, καὶ χαίρετε καὶ σκιρτᾶτε ὅταν
σᾶς ὀνειδίζωσι. Μετετέθης εἰς ἐξορίαν; — Σκέψου ὅτι ἐνταῦθα δὲν
ἔχεις πατρίδα, ἀλλ' ὡς φιλόσοφος θεώρει ἅπασαν τὴν γῆν ξένην. Ὑπέ-
πεσας εἰς ὀδυνηρὰν νόσον; — Εἰπὲ τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο· ὅσον ὁ
ἐξωτερικὸς ἄνθρωπος φθείρεται, τόσον ὁ ἐσωτερικὸς ἀπὸ ἡμέρας εἰς
ἡμέραν ἀνακαινίζεται. Ἀλλ' ὑπέστη τις θάνατον βίαιον; — Ἂς ἀπο-
βλέψῃ εἰς τὸν Ἰωάννην καὶ τὴν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἀποκοπεῖσαν αὐτοῦ
κεφαλήν, καὶ μεταφερθεῖσαν ἐπὶ πίνακος εἰς μισθὸν πορνικῆς ὀρχή-
σεως· ἂς ἀποβλέψῃ δὲ καὶ εἰς τὰς ἐντεῦθεν ἀπορρεούσας ἀμοιβάς, διότι
ὅταν ὅλα ταῦτα τὰ παθήματα ἀδίκως παρά τινος ὑποφέρωνται
τότε καὶ τὰ ἁμαρτήματα λύει, καὶ δικαιοσύνην ἐργάζονται. Τόσον
εἶναι τὸ μέγεθος τῆς ὠφελείας εἰς ὅσους γενναίως τὰ ὑποφέρουν.

„Ὅταν λοιπὸν οὔτε ζημία χρημάτων, οὔτε συκοφαντίαι, οὔτε
ὕβρεις, οὔτε ἐξορίαι, οὔτε νόσοι, οὔτε βάσανοι, οὔτε αὐτὸς ὁ ἀπὸ ὅλα
θεωρούμενος φοβερώτερος θάνατος βλάπτουν τοὺς πάσχοντας, ἀλλὰ πολὺ
μᾶλλον τοὺς ὠφελοῦν, πόθεν ἔχεις νὰ μοῦ δείξῃς ἕνα ἀδικούμενον
ὅταν ἐκ τούτων δὲν ἀδικεῖται; — Διότι ἐγὼ [illegible] θέλω προσπα-
θήσει νὰ ἀποδείξω ὅτι ἐκεῖνοι μάλιστα ἀδικοῦνται, καὶ βασανίζονται
καὶ πάσχουν τὰ [illegible], ὅσοι πράττουν τὰ τοιαῦτα. Διότι τί ἀθλιώτερον
δύναται νὰ δοθῇ ἀπὸ τὸν Κάϊν, τὸν δολοφονήσαντα τὸν ἀδελφόν του;
Τί ἐλεεινότερον ἀπὸ τὴν γυναῖκα τοῦ Φιλίππου, ἥτις ἀπεκεφάλισε
τὸν Ἰωάννην; Τί δὲ ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ Ἰωσήφ, τοὺς πωλήσαντας
αὐτὸν καὶ ἐξορίσαντας εἰς ἀλλοτρίαν χώραν; Τί δὲ ἀπὸ τὸν διά-
βολον, τὸν καταξάναντα μὲ τόσα κακὰ τὸν Ἰώβ; Διότι ὄχι μό-
νον διὰ τὰς ἄλλας, ἀλλὰ καὶ διὰ ταύτην τὴν ἐπιβουλὴν θέλει δώσει
δίκην. Βλέπεις ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὁ λόγος ἀπέδειξε περισσότερα
ἀφ' ὅ,τι ὑπεσχέθη; Ὄχι μόνον δὲν προξενοῦν φθοράν τινα εἰς τοὺς
πάσχοντας, ἀλλὰ τὰ πάντα ἔπεσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ἀδικησάν-
των αὐτούς, διότι οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ ἐλευθερία, οὔτε ἡ πατρὶς οὔ-
τε τὰ ἄλλα, ὅσα προανέφερον, εἶναι ἀρεταὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὰ
κατορθώματα τῆς ψυχῆς. Ὅθεν φυσικῷ τῷ λόγῳ, ὅταν εἰς ἐκεῖ-
να συμβαίνῃ ἡ βλάβη, οὐδόλως ζημιοῦται ἡ ἀνθρωπίνη ἀρετή.

„Τί λοιπὸν θέλει συμβῇ ἐὰν βλαφθῇ τις εἰς αὐτὴν τὴν σω-

φρο-

φροσύνην τῆς ψυχῆς; — Οὐδὲ εἰς ταύτην δύναται νὰ βλαφθῇ ὑπὸ ἑτέρου,
ἀλλ' ἢ ὄπισθεν παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Πῶς ὄπισθεν παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου
λέγει ἡ κοινὴ πρόληψις, ὅταν ματωμένος ἢ ἀπογυμνωμένος
ἢ ἄλλως δεινῶς πειραζόμενος προφέρῃ βλάσφημον λόγον; — Κατὰ τὴν
περίστασιν ταύτην βλάπτεται μὲν βεβαίως, καὶ βλάβην μάλιστα μεγίστην,
πλὴν ὄχι ἀπὸ τὸν ἀδικήσαντα αὐτόν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μικροψυχίαν,
διότι ὡς εἶπον καὶ πρότερον, καὶ ἤδη ἐπαναλαμβάνω, οὐδεὶς ἄνθρωπος
ὅσον καὶ ἂν θεωρηθῇ μοχθηρότερος ἀπὸ τὸν ἀλάστορα καὶ ἀμείλικτον
ἐκεῖνον δαίμονα, τὸν διάβολον, δύναται νὰ προσβάλῃ τινὰ ὠμότε-
ρον καὶ πικρότερον ἀπὸ ἐκεῖνον· καὶ ὅμως ὁ χαιρέκακος οὗτος δαίμων, δὲν
ἴσχυσε νὰ ὑποσκελίσῃ καὶ καταβάλῃ τὸν πρὸ τοῦ νόμου καὶ τῆς χάριτος
τοῦτον κακοπαθοῦντα Ἰώβ, καὶ τόσα καθ' αὐτοῦ ἐκσφενδονίσας πανταχόθεν φαρμακερὰ βέλη. Τόση ἦτο ἡ εὐρωστία τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνδρός!

„Τί δὲ νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ Παύλου; Δὲν ἔπαθε τόσα δεινά, ὅσα
ὅτε νὰ ἀριθμήσῃ τις εἶναι [illegible] εἰς φυλακάς, περιβαλ-
λόμενος ἁλύσεις, συρόμενος καὶ [illegible], λιθοβολούμενος, μα-
στιγούμενος ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων [illegible] ὄχι μόνον μὲ ἱμάν-
τας [illegible] ῥάβδους, [illegible]
κινδυνεύων πολλάκις εἰς λῃστάς, [illegible] πολέμους παρ' ἐχ-
θρῶν καὶ παρὰ γνωρίμων, [illegible] ὑπὸ ψευδαδέλφων, ὑπὸ ἐπιβου-
λῶν, παλαίων μὲ τὴν πεῖναν καὶ τὴν γυμνότητα, καὶ μυρίας ἄλ-
λας συνεχεῖς [illegible] πικρίας καὶ θλίψεις; Πλὴν τίς ἡ χρεία
νὰ εἴπωμεν τὰ πάντα; — Αὐτὸς ἐν ἑνὶ λόγῳ ἀπέθνησκε καθ-
εκάστην ἡμέραν. Καὶ ὅμως ἐνῷ ἔπασχε τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα, οὐ-
δένα ἐξέφρασέ ποτε λόγον βλάσφημον, ἀλλ' ἔχαιρεν εἰς τὰ δεινά
καὶ ἐκαυχᾶτο λέγων. "Καὶ νῦν μὲν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου" καὶ
ἀλλαχοῦ· "οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν." Ἐὰν λοι-
πὸν ἐκεῖνος τοσαῦτα πάσχων ἔχαιρε καὶ ἐκαυχᾶτο, τίνα δύνασαι
νὰ ἔχῃς συγγνώμην καὶ ἀπολογίαν σύ, ὅστις ἐνῷ δὲν ὑποφέρεις
πολλοστὸν τὸ μόριον ἐξ αὐτῶν, βλασφημεῖς;

„Πλὴν λέγεις, καὶ ἐὰν δὲν βλασφημήσω, ἀδικοῦμαι ὅμως καθ' ἄλλον
τρόπον, διότι ἀφοῦ μοῦ ἀφαιρεθῶσι τὰ χρήματα, γίνομαι πλέον [illegible]
πρὸς τὴν ἀγαθοεργίαν καὶ τὴν ἐλεημοσύνην. — Ταῦτα εἶναι
προφάσεις καὶ ὑπόκρισις, διότι ἐὰν διὰ τοῦτο λυπῆσαι, μάθε σα-
φῶς

πῶς δὲ ἡ πενία δὲν γίνεται ἐμπόδιον τῆς ἐλεημοσύνης, διότι καὶ ἂν μυριάκις ἦσαι πένης, δὲν θέλεις εἶσαι πενέστερος ἀπὸ τὴν διαθέσασαν μίαν μόνην δραχμὴν ἀλεύρι, καὶ τὴν ἔχουσαν δύο μόνους ὀβολούς, αἵτινες ἀμφότεραι παραδίδουσαι ἁπάντων περισσότερον εἰς τοὺς ἐνδεεῖς, δικαίως ἐθαυμάσθησαν· καὶ ἡ τόση αὐτῶν πενία δὲν ἔγινε κώλυμα πρὸς τοσαύτην φιλανθρωπίαν· ἀλλ' ἡ ἐκ τῶν δύο λεπτῶν ἐλεημοσύνη, ἐχρημάτισε τόσον φιλότιμος καὶ λαμπρά, ὥστε διὰ τοῦ πλήθους τῆς προθέσεως καὶ τοῦ μεγέθους τῆς προθυμίας, ἐμακάρισεν ὅλους τοὺς πτωχοὺς καὶ ὑπερενίκησε τοὺς καταβαλόντας πολλοὺς στατῆρας· ἐπομένως ὅτε ἡ τὴν πρόθεσιν ταύτην ἀδικεῖται, ἀλλὰ μάλιστα πλειότερον κερδίζεις, λαμβάνων ἐν ὅλῃ συναγωγῇ λαμπροτέρους στεφάνους ἀπὸ τοὺς τὰ πολλὰ δαπανῶντας.

„Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἂν μυριάκις εἴπωμεν ταῦτα, αἱ φιλοσώματοι ψυχαὶ καὶ αἱ παραδιδόμεναι εἰς τὰς βιωτικὰς μερίμνας, καὶ αἱ κυλινδούμεναι εἰς τὰς ἡδονὰς [illegible] ἀνέχονται ν' ἀπομακρυνθῶσιν εὐκόλως ἀπὸ τὰ κατασπῶντα αὐτάς, διότι αἱ ἀπολαύσεις τοῦ βίου εἶναι τοιαῦται, ὥστε ὅτε [illegible] αὐτῶν ἐγκαταλείπονται ἄλλαι [illegible] ἐκείνων [illegible] καὶ εἰς [illegible] ἐλευθερώτεραι καὶ ἀθλιώτεραι ὑπερβαίνουσι τὰ πάντα, — ἂς ἀποβάλωμεν πλέον τὰ φαιδρὰ καὶ [illegible] προσωπεῖα τῆς αἰσχρᾶς καὶ γελοίας ὄψεως αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ ἂς δείξωμεν τῆς πορνευομένης γυναικὸς τὴν βδελυγμίαν, διότι τοιαύτη εἶναι ἡ ζωὴ ἐκείνου ὅστις προσέχει εἰς τὰς τροφάς, εἰς τὸν πλοῦτον καὶ εἰς τὰς δυναστείας. αἰσχρὰ καὶ γελοία, καὶ πολλῆς βδελυγμίας γέμουσα, ἀηδὴς καὶ φορτικὴ καὶ πλήρης πικρίας. Καὶ τοῦτο μάλιστα καθιστᾷ ἀναξίους πάσης συγγνώμης τοὺς ὑπ' αὐτῆς αἰχμαλωτισθέντας, διότι ἐνῷ ὁ βίος αὐτῆς γέμει ἀηδίας καὶ πολλῆς πικρίας, εἶναι μολονότι ποθεινὸς καὶ περισπούδαστος εἰς αὐτούς· πλήρης μυρίων κακῶν, κινδύνων αἱμάτων, κρημνῶν, σκοπέλων καὶ φόνων, καὶ τρόμου, καὶ φθόνου καὶ βασκανίας, καὶ ἐπιβουλῆς καὶ φροντίδος ἀεννάου καὶ μερίμνης ἄνευ τινὸς κέρδους, ἄνευ τινὸς καρποῦ πρὸς τὰ τόσα δεινά, ἀλλὰ μάλιστα συνωδευόμενος πολλάκις ὑπὸ τιμωριῶν καὶ ἀνεκφράστων βασάνων, καὶ ἐν τέλει εἶναι ζηλωτὸς καὶ περιμάχητος εἰς τοὺς περισσοτέρους. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀβελτηρίας τῶν

αἰχμα-

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

αἰχμαλωτιζομένων, καὶ ὄχι τὰς ἀγαθότητας τῶν πραγμάτων, διότι
καὶ τὰ μικρὰ παιδία χάσκουν καὶ ἐκπλήττονται εἰς τὰ ἀθύρμα-
τα, εἰς δὲ τὰ ἐμπρέποντα εἰς τελείους ἄνδρας ἀντικείμενα, ὅλως
προσέχουν τὸν νοῦν· πλὴν ἐκεῖνα διὰ τὸ ἄωρον τῆς ἡλικίας εἶναι
ἄξια συγγνώμης· οὗτοι ὅμως εἶναι ἀναπολόγητοι καὶ ἀνοητότε-
ροι ἀπὸ ἐκεῖνα, διότι ἔχουν νηπιώδεις ἰδέας εἰς τελείαν ἡλικίαν.

Διατί εἶναι ζηλωτὸς ὁ πλοῦτος; εἰπέ μοι; — Διότι εἶναι ἀναγκαῖον
ἐκεῖθεν ν' ἀρχίσωμεν, ἐπειδὴ τὸ βαρὺ τοῦτο νόσημα τῆς φιλαργυρίας
ὅσοι ἐξ αὐτοῦ πάσχουν, θεωρεῖται ὑπὸ τῶν περισσοτέρων τιμιώτερον καὶ
ἀπὸ τὴν ὑγείαν, καὶ ἀπὸ τὴν ζωήν, καὶ ἀπὸ τὰς εὐφημίας τοῦ πλήθους
καὶ ἀπὸ τὴν καλὴν ὑπόληψιν, καὶ ἀπὸ τὴν πατρίδα, καὶ ἀπὸ τοὺς
οἰκείους, καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς, καὶ ἀπὸ πᾶν
ἕτερον. Ἡ πυρὰ λοιπὸν πρὸς αὐτὰς ἀνέβη τὰς νεφέλας, καὶ ἡ καμι-
νος αὕτη κατεκάλυψε καὶ γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ οὐδεὶς ὑπάρχει
ὅστις νὰ σβέσῃ τὴν φλόγα ταύτην· ἀλλὰ ἐξανάπτοντες αὐτὴν εἶναι
ὅλοι οἱ ἤδη αἰχμαλωτισθέντες, καὶ οἱ μέλλοντες νὰ αἰχμαλωτισθῶσι.
Καὶ θέλει ἰδῆ τις ἕκαστον καὶ ἄνδρα καὶ γυναῖκα καὶ δοῦλον
καὶ ἐλεύθερον καὶ πλούσιον καὶ πτωχόν, νὰ βαστάζῃ κατὰ τὸ
δυνάμενον φορτία, καὶ νὰ ἐπιφέρῃ ἡμέραν καὶ νύκτα πολλὴν
τροφὴν εἰς τὴν πυρὰν ταύτην· καὶ φορτία ὄχι ξύλων ἢ φρυγάνων,
διότι δὲν εἶναι τοιαύτη ἡ φλόξ, ἀλλὰ ψυχῶν καὶ σωμάτων, ἀδίκως
καὶ παρανόμως, διότι ἡ φύσις τῆς φλογὸς αὐτῆς ἐκ τούτων ἀνάπτεται
καθότι οἱ πλούσιοι οὐδέποτε ἀποσύρονται ἀπὸ τὴν ἄπειρον αὐτῶν
ἐπιθυμίαν καὶ ἂν καθέξωσιν ὅλην τὴν οἰκουμένην· οἱ δὲ πτωχοὶ
βιάζονται νὰ φθάσωσιν ἐκείνους. Καὶ λύσσα τις ἀθεράπευτος καὶ μα-
νία ἀκάθεκτος, καὶ νόσος ἀδιόρθωτος κατέχει ὅλων τὰς ψυχάς·
καὶ ὁ ἔρως οὗτος νικήσας καὶ ἀπωθήσας πάντα ἕτερον ἔρωτα
ἐξέβαλεν αὐτὸν ἐκ τῆς ψυχῆς, καὶ οὔτε φιλίας, οὔτε συγγενείας ὑπάρ-
χει πλέον λόγος· πλὴν τί λέγω φιλίας καὶ συγγενείας; — Οὔτε γυναι-
κός, οὔτε τέκνων, ἐκ τῶν ὁποίων δὲν εἶναι τι ποθεινότερον εἰς τοὺς
ἄνδρας· ἀλλὰ τὰ πάντα ἐρρίφθησαν κατὰ γῆς, καὶ καταπατοῦν-
ται ὑπὸ τῆς ὠμῆς ταύτης καὶ ἀπανθρώπου τῶν αἰχμαλωτισθέν-
των δεσποίνης, ἥτις κατακυριεύουσα ὅλων τὰς καρδίας, διότι ὡς δέσ-
ποινα αὐτῶν ἀπάνθρωπος, καὶ ὡς τύραννος ἀπηνής, καὶ ὡς βάρ-
βαρος ὠμή, καὶ ὡς πόρνη πάνδημος καὶ πολυτελής, καταισχύνει

καὶ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

και καθαρισμού, και με μυρίους κινδύνους και τιμωρίας βασανίζει τους υπηρετούντας αυτήν αιχμαλώτους. Και ενώ είναι φοβερά και αμείλικτος, αγρία και απηνής, και ενώ έχη πρόσωπον βαρβαρικόν ή μάλλον θηριώδες, και αγριώτερον λύκου και λέοντος, φαίνεται πρόσχαρης, ποθεινή, και μέλιτος γλυκυτέρα εις τους παρ' αυτής αιχμαλωτισθέντας και ενώ χαλκεύη καθ' εκάστην εναντίον ξίφη και όπλα, και ανασκάπτη βάραθρα, και σύρη επί κρημνούς και σκοπέλους, και μύρια πλέκη δίκτυα βασάνων κατ' αυτών, νομίζεται ζηλωτή αφ' όσους εκείνους επιθυμούν να αιχμαλωτισθώσι· και καθώς χοίρος κυλινδούμενος εις γην και βόρβορον ηδύνεται και εντρυφά, ή κάνθαρος συστρεφόμενος συνεχώς εις κόπρον, τοιουτοτρόπως και οι υπό της φιλαργυρίας αιχμαλωτισθέντες, οίτινες είναι και αθλιώτεροι από τα ζώα ταύτα, διότι η εξ αυτής βδελυγμία είναι μεγαλητέρα και ο βόρβορος δυσωδέστερος, καθότι διαμένοντες εις το πάθος, φαντάζονται ότι απολαμβάνουν εξ αυτού πολλήν ηδονήν. Αλλά δεν είναι της φύσεως του πράγματος, αλλά της νόσου της διανοίας των. Και τούτο είναι χειρότερον από την αλογίαν των ζώων [illegible]. Καθώς χοίρος επί τω βορβόρω [illegible], δεν είναι της φύσεως αυτών η ηδονή και τρυφή, αλλά της αλογίας των κυλιομένων ζώων, τοιουτοτρόπως συλλογίζου και επί των ανθρώπων.

„Πλην πώς θέλομεν θεραπεύσει τους ούτω διακειμένους; — Εάν θελήσωσι να μας ανοίξωσι τας ακοάς, να πλατύνωσι την διάνοιαν και να δεχθώσι τα λεγόμενα, διότι τα μεν άλογα ζώα να μεταβάλωμεν και να εξαγάγωμεν εκ της ακαθάρτου διατριβής, είναι αδύνατον, καθότι στερούνται λογικού. Αλλά το ημερώτερον τούτο γένος, το τετιμημένον με λογικόν και λόγον, η ανθρωπίνη εννοώ φύσις, εάν θελήση, είναι εύκολον και λίαν ευκατόρθωτον ν' απαλλαχθή εκ του βορβόρου, της δυσωδίας και της κόπρου εκείνης.

„Διατί λοιπόν, ω άνθρωπε, συ είναι ο άπληστος τόσον φιλοχρήματος; — Διά την ηδονήν βεβαίως, ην απολαμβάνεις εκ των χρημάτων, διά την τιμήν και την δορυφορίαν, ήτινες σοι προσφέρονται από τους θεράποντάς σου, διά την ικανοποίησιν, ην δύνασαι να επιτύχης εναντίον όσων σε λυπούν, και διά να ήσαι τέλος εις όλους φοβερός, διότι ήδη τι έτερον έχεις να προβάλης, ειμή την ηδο-

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἡδονήν, τὴν κολακείαν, τὸν φόβον καὶ τὴν τιμωρίαν· καθότι ὁ ἀληθὴς οὐδὲν βεβαίως σοφώτερον, οὐδὲν σωφρονέστερον, οὐδὲν ἐπιεικέστερον, οὐδὲν συνετώτερον συνεθίζει νὰ κάμνῃ· οὐδὲν καλόν, οὐδὲν φιλάνθρωπον, οὐδὲν πραότερον(?) ὀργῆς, οὐδὲν βελτιώτερον γαστρός, οὐδὲν ἀνώτερον ἡδονῶν. Οὐδεμίαν μετριοπάθειαν συμβουλεύει, οὐδεμίαν σχολὴν διδάσκει, οὐδὲν ἕτερον τῆς ἀρετῆς μέρος εἰσάγει καὶ φυτεύει εἰς τὴν ψυχήν. Οὔτε δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ἕνεκα τέλους σ' εἶναι περισπούδαστος καὶ ποθητός, διότι ὄχι μόνον οὐδὲν ἐκ τῶν ἀγαθῶν γνωρίζει νὰ φυτεύῃ ἢ νὰ γεωργῇ, ἀλλ' ἂν εὕρῃ καλὰ ἀποκείμενα, τὰ διαφθείρει, τὰ ἐμποδίζει, τὰ μαραίνει καὶ τινα ἐξ αὐτῶν ἀνασπᾷ, καὶ τὰ ἐναντία εἰσάγει· ἀκολασίαν ὑπέρτερον(?), θυμὸν ἄκαιρον, ὀργὴν ἄδικον, ὑποψίαν, ὑπερηφανείαν, ἀνοησίαν· ἀλλ' ἂς μὴν ὁμιλήσω περὶ τέλους, διότι οἱ αἰχμαλωτισθέντες ὑπὸ τῆς νόσου ταύτης, ὅτε περὶ ἀρετῆς, ὅτε περὶ κακίας ἀνέχονται νὰ ἀκούσωσιν, εἶναι ὅλοι τῆς ἡδονῆς, καὶ ὡς δῆλοι ἀποφεύγοντες(?) ταύτης, ἐλέγχονται καὶ κατηγοροῦνται ἀφ' ἑαυτῶν. Ἂς παραλείψωμεν λοιπὸν τὸν περὶ τέλους λόγον, καὶ φέροντες εἰς τὸ μέσον τὰ [illegible] ἂς ἴδωμεν τίνα ἡδονὴν καὶ τίνα τέρψιν παρέχῃ ὁ [illegible] ἐγὼ τὰ ἐναντία τέλους βλέπω.

„Ἐκεῖ ἂν θέλετε ἂς ἐξετάσωμεν [illegible] τὰς τραπέζας τῶν [illegible] καὶ [illegible] καὶ ἂς ἐρωτήσωμεν τοὺς τρώγοντας, [illegible] λῆψιν(?) καθαρὰν καὶ γνησίαν [illegible] καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν κατακείμενοι ἐπὶ τῶν σκιμποδίων(?), καὶ συμποσιάζοντες μετὰ τοῦ ἀρίστου(?), καὶ διασπῶντες τὴν κοιλίαν, καὶ ἐρεθίζοντες τὰς αἰσθήσεις, καὶ ὑπερπληροῦντες τὸ πλοῖον διὰ τὸ ὑπέρογκον φορτίον τῶν φαγητῶν, καὶ καταβυθίζοντες αὐτὸ ὡς εἰς ναυάγιον τὸ σῶμα, καὶ μηχανώμενοι πέδας καὶ χειροπέδας καὶ γλωσσοπέδας, καὶ δεσμεύοντες ὅλον αὐτῶν τὸ σῶμα μὲ δεσμὰ δεινότερα ἀπὸ τὰ τῶν σιδηρῶν ἁλύσεων, τὰ δεσμὰ τῆς μέθης καὶ τῆς τρυφῆς, καὶ ὅτε ὕπνον κοιμώμενοι γνήσιον καὶ ἥσυχον, ὅτε ἀπὸ φοβερὰ ὄνειρα ταραττόμενοι(?), ὄντες ἀθλιώτεροι καὶ ἀπὸ τοὺς μαινομένους, καὶ εἰσάγοντες εἰς τὴν ψυχήν των αὐθεκούσιον τινα δαίμονα, καὶ καθιστάμενοι θέατρον καὶ περίγελως τῶν ὑπηρετῶν, καὶ ἀντικείμενον μᾶλλον θρήνων(?) καὶ δακρύων τῶν μετριοφρονεστέρων ἐξ αὐτῶν, καὶ ἀγνοοῦντες τοὺς παρευρισκομένους, καὶ ἀδυνατοῦντες νὰ ὁμιλοῦν ἢ νὰ ἀκούουν τι, μεταφερόμενοι καθ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὰς σκιμποδίας(?) εἰς τὴν κλίνην — ἢ οἱ σωφρονοῦντες καὶ νήφοντες, καὶ τὴν τροφὴν καὶ τὴν πόσιν κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀνάγκης λαμβάνοντες, καὶ μὲ ὕδωρ ἄνεμον(?) [illegible]τες

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

τες, καὶ ἀρέσκονται εἰς τὰ φαγητὰ καὶ τὰ ποτὰ τὴν πεῖναν καὶ τὴν δίψαν ἔχοντες. — Διότι οὐδὲν τοῦτο συντελεῖ πρὸς τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ὑγείαν, ὅσον τὸ νὰ θεωρῇ τις χορτασμὸν τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης μόνην τὴν χρείαν, καὶ νὰ μὴν ὑπερβαίνῃ ταῦτα τὰ ὅρια, ἵνα νὰ θέλῃ ἐπὶ τοῦ σώματος φορτίον ἀνώτερον τῶν δυνάμεών του. Ἐὰν δὲ ἀπιστῇς εἰς τοὺς λόγους μου, κατασκόπει ἐκ τῶν σωμάτων ἀμφοτέρων καὶ τῆς ψυχῆς ἑκάστου, καὶ ὄχι ἐκ τινων ὀλίγων ὅταν σωφρόνως διαιτωμένων, διότι δὲν πρέπει νὰ λάβῃς ὡς ὑπόδειγμα τὸ συμβαῖνον σπανίως ἢ τὸ πάσχον ἐξ ἑτέρας περιστάσεως, ἀλλὰ τὸ συνεχῶς καὶ γενικῶς συμβαῖνον. Δὲν εἶναι φανερὸν τῶν μετὰ σωφροσύνης ἐσθιόντων εὔρωστα τὰ σώματα καὶ ἰσχυραὶ αἱ αἰσθήσεις, ἐκπληροῦσαι μετὰ πολλῆς εὐκολίας τὰς ἰδίας χρείας; — τῶν δὲ ἄλλων πλαδαρὰ (νερουλά), καὶ μαλακώτερα παντὸς κηροῦ, καὶ διεφθαρμένα ὑπὸ πλήθους νοσημάτων; Διότι καὶ ποδάγραι ταχέως τοὺς καταβάλλουσι, καὶ θάνατος ἄωρος, καὶ γῆρας ἄωρον, καὶ κεφαλαλγίαι καὶ τέτανοι καὶ στομάχων προσβολαί, καὶ ὀρέξεις ἀπόλλυνται, καὶ ἀνάγκη καθημερινῶν ἰατρῶν, καὶ συνεχῶν φαρμάκων καὶ ἀδιακόπου θεραπείας. Ταῦτα πάθη ἀκολουθοῦν [illegible].

Πῶς δὲ ἀπὸ τοὺς γνωρίζοντας [illegible] νὰ ἔχῃ τί εἶναι ἡδονή; — Διότι ἡδονὴ τότε ὑπάρχει, ὅταν προηγουμένης ἐπιθυμίας ἀκολουθῇ ἀπόλαυσις. Ἐὰν ὅμως ἀπόλαυσις μὲν ὑπάρχῃ, ἐπιθυμία δὲ οὐδαμοῦ φαίνεται, τότε καὶ ἡ ἡδονὴ πλέον ἐκλείπει καὶ ἀφανίζεται. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀσθενεῖς ὅταν καὶ παρατεθῶσιν ἐνώπιόν των τροφαὶ πολυτελεῖς, δεικνύουν ναυτίασιν καὶ ἀποστροφήν, ὅλως ἀποφεύγοντες αὐτάς, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἐπιθυμία, ἥτις κάμνει τὴν ἀπόλαυσιν γλυκυτάτην, καθότι ὄχι ἡ φύσις τῶν ἐδεσμάτων, ὄχι ἡ ἐνέργεια τῶν ποτῶν, ἀλλ' ἡ ὄρεξις τῶν ἐσθιόντων, γεννᾷ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ προξενεῖ τὴν ἡδονήν. Τοῦτο ἄριστα καὶ σοφός τις ἀνὴρ λίαν ἀκριβῶς καὶ φιλοσοφῶν εἰς τὰ περὶ ἡδονῆς ἔλεγεν, ἡ χορτασμένη ψυχὴ περιφρονεῖ τὰς κηρήθρας· "ψυχὴ ἐμπεπλησμένη κηρίοις ἐμπαίζει", ἐννοῶν ὅτι ἡ ἡδονὴ δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν τῆς τραπέζης καὶ τῶν ἐδεσμάτων, ἀλλ' εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐσθιόντων.

„Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης καταριθμῶν τὰ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ θαύματα ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων, ἔθεσε μεταξὺ τῶν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο, ὅτι ἐχόρτασεν αὐτοὺς μέλι ἐκ πέτρας, ἂν καὶ ἐδα-
φοῦς φαίνεται, ὅτι πέτρα ἀνέβλυσε μέλι. Τί ἐννοεῖ λοιπὸν ὁ προφήτης;
ὅτι ἐπειδὴ ἦσαν πολὺ καταπτρασμένοι ἐκ τοῦ κόπου καὶ τῆς ὁδοιπορίας,
καὶ κατετρίβοντο σφοδρῶς ὑπὸ τῆς δίψης, προσέπιπτον εἰς τὰ ψυχρὰ
νάματα, ἔχοντες τὴν δίψαν ἀντὶ γλυκοῦ ἀρτύματος· ἐπομένως θέλων
νὰ παραστήσῃ τὴν ἡδονὴν τῶν ναμάτων, ἐκάλεσε τὸ νερὸν μέλι· ὄχι
ὅτι ἡ φύσις τοῦ νεροῦ μετεβλήθη εἰς μέλι, ἀλλ' ὅτι ἡ ἡδονὴ ἐκείνου
μετετράπη εἰς τὴν γλυκύτητα τούτου, ἕνεκα τῆς ἐπιθυμίας καὶ ἀπο-
λαύσεως τῶν διψώντων. Ὅταν λοιπὸν ταῦτα οὕτως ἔχωσι, καὶ τίς δύ-
ναται ν' ἀντιλέγῃ αὐτά, ἐκτὸς ἂν ἦναι λίαν ἀναίσθητος, δὲν ἦ-
ναι ἐναργέστατον ὅτι ἡ γνησία, ἡ καθαρὰ καὶ ἡ σφοδρὰ ἡδονὴ
ὑπάρχει εἰς τὰς τραπέζας τῶν πτωχῶν; Η δὲ ἀηδία, ἡ βδελυγμία
καὶ ὁ μολυσμὸς εἰς ἐκείνας τῶν πλουσίων; — Διότι ὡς εἶπε καὶ ὁ
σοφὸς ἐκεῖνος ἀνήρ, φαίνεται ὅτι καὶ τὰ εὐάρεστα ἐνοχλοῦν.

„Ἀλλὰ ὁ πλοῦτος ἐπαναλαμβάνει [illegible] πρόληψις, παρασκευάζει
τιμὰς εἰς τοὺς κατέχοντας αὐτὸν καὶ [illegible] ἀντεκδικήσεις κατὰ
τῶν ἐχθρῶν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐπειδὴ [illegible] πολέμιος καὶ πρόμαχος
[illegible] τὴν ἀγριωτέρα πάθη [illegible] εἰς [illegible] πράξεις τὴν
ὀργήν, ἐξοπλίζων ἔτι μᾶλλον τὴν [illegible] τὰς [illegible], καὶ δι-
εγείρων πᾶσαν παραφροσύνην; Καὶ ὅμως δι' αὐτὰ πρέπει τις μάλι-
στα σταθερῶς νὰ τὸν ἀποφεύγῃ, διότι ὑπάγει εἰς τὴν ψυχήν μας θηρία
τινὰ ἄγρια καὶ χαλεπά, ἀποστερῶν ἡμᾶς τῆς παρὰ πάντων ἀληθοῦς τι-
μῆς, καὶ διαχρωματίζων μὲ τὰ χρώματα ταύτης τὴν ἐναντίαν, καὶ
οὕτω παρουσιάζων αὐτὴν εἰς τοὺς κεκτημένους, πείθει αὐτοὺς ὅτι ἦναι ἐκείνη
τὴν ὁποίαν νομίζουν, ἐνῷ δὲν ἦναι τοιαύτη κατὰ τὴν φύσιν, ἀλλὰ κατὰ
τὴν ὄψιν. Διότι καθὼς τὰ κάλλη τῶν ἑταιριζομένων γυναικῶν, στολισ-
μένα ἀπὸ χρώματα καὶ ψιμμύθια, γεμίζουν ἀληθοῦς ὡραιότητος·
τὴν δὲ αἰσχρὰν καὶ δύσμορφον ὄψιν παρουσιάζουν καλὴν καὶ εὔμορφον εἰς
τοὺς παρ' αὐτῶν κεκτημένους, ἂν καὶ δὲν ἦναι τοιαύτη· τοιουτοτρόπως
καὶ ὁ πλοῦτος βιάζεται νὰ δείξῃ τιμὴν τὴν κολακείαν, καὶ μὴν
ἀφαιρεθεὶς ἀπὸ τὰς ἕνεκα φθόνου καὶ [illegible] γινομένας ἐν τῷ
φανερῷ εὐφημίας, καθότι αὗται ἦναι τὰ χρώματα καὶ τὰ ψιμ-
μύθια, ἀλλ' ἐξέτασον τὴν συνείδησιν ἑκάστου ἀφ' ἑνὸς σε κολακευόν-
των καὶ θέλεις παρατηρήσει ἐντὸς αὐτῆς μυρίους κατηγόρους καταβο-
ῶντας ἐναντίον σου, καὶ ἀποστρεφομένους καὶ μισοῦντας σε περισ-
σότε-

ρότερον ἀπὸ ἐχθρὸν καὶ πολέμιον. Καὶ ἂν ποτε ἐπελθοῦσα μεταβολὴ πραγμάτων ἐμφανίσῃ καὶ ἐλέγξῃ τὸ ἐκ τοῦ φόβου καὶ τοῦ συμφέροντος κοσμούμενον προσωπεῖον, τὴν κολακείαν, εἰς τὰς ὄψεις τῶν ἐπαιρομένων θερμότερα αὐτὸς τὸ ἦτο, τότε θέλεις καλῶς γνωρίσῃ, ὅτι καθ' ὅλον τὸν πρότερον χρόνον, διετέλεις εἰς ἐσχάτην ἀπάτην παρὰ τῶν κολάκων σου. Ἐνόμιζες δὲ ὅτι ἀπελάμβανες τιμὴν ἀφ' ὅσους μᾶλλον σὲ ἐμίσουν καὶ σὲ ἐξύβριζον ἐν τῇ διανοίᾳ των μὲ μυρίας ὕβρεις, καὶ ἐπεθύμουν νὰ σὲ ἴδωσιν εἰς τὴν ἐσχάτην συμφοράν. Διότι κανὲν πρᾶγμα δὲν κατεργάζεται ἀληθῆ τιμὴν ὡς ἡ ἀρετή. Τιμὴν ὄχι βεβιασμένην, τιμὴν ὄχι πεπλασμένην, οὐδὲ ὑπὸ προσωπεῖα τινὰ φιλοκερδῶν κεκρυμμένην, ἀλλὰ ἀληθῆ καὶ γνησίαν, καὶ ἐκτὸς ὑπὸ τέχνης περιστάσεων ἐλεγχομένην.

„Πλὴν θέλεις νὰ ἀντεκδικήσῃς καθ' ἐκείνων, οἵτινες σὲ ἐκολάκευσαν. Ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο μάλιστα, ὡς φρόνιμος, πρέπει νὰ ἀποφεύγῃς τὸ πράγμα τον, διότι σὲ ὠθεῖ νὰ ἑτοιμάζῃς τὸ ξίφος ἐναντίον, καὶ σὲ ἐπισωρεύει εἰς τὸ μέλλον βαρυτέρας εὐθύνας καὶ κινδυνοφόρους τιμωρίας. Διότι ἡ ἐκδίκησις εἶναι τοσοῦτον μέγα [illegible] καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ [illegible] καὶ τὴν [illegible] ἐκόμισε; καθότι ὁ λαβὼν τὴν χάριν μυρίων ταλάντων, καὶ ἀπολαύσας δι' ἁπλῆς παρακλήσεως τόσην [illegible] ἐπειδὴ μετὰ ταῦτα ἀπαιτοῦσε παρὰ τοῦ συνδούλου τὴν ἀπόδοσιν ἑκατὸν δηναρίων, δηλ: ἐπειδὴ ἀπαιτοῦσε νὰ ἐκδικηθῇ κατὰ τοῦ συνδούλου δι' ὅσα τὸν εἶχε πράξει πλημμελήματα, ἐπέσυρε διὰ τοιαύτης ἀπαιτήσεως καθ' ἑαυτοῦ τὴν ἐκδίκησιν, καὶ ὄχι δι' ἄλλον λόγον, εἰμὴ διὰ τοῦτον μόνον παρεδόθη εἰς τοὺς βασανιστάς, καὶ ἐστρεβλόνετο, καὶ τοῦ ἀπαιτοῦντο τὰ μύρια τάλαντα, καὶ ἐκεῖ ματαίως ἐπρόβαλλε πλέον συγγνώμης καὶ ἀπολογίας, ἀλλ' ἔπασχε τὰ ἀνίατα, καὶ ἔπρεπε νὰ ἀποδώσῃ ὅλον τὸ χρέος, τὸ ὁποῖον πρότερον εἶχε τοῦ χαρίσῃ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ.

Διὰ ταῦτα λοιπόν, ἀδελφοί, σὲ εἶναι περισπούδαστος ὁ κόλακας, διότι σὲ ὠθεῖ εὐκόλως εἰς τοιαύτην ἁμαρτίαν; — Καὶ ὅμως διὰ τοῦτο ὤφειλες μάλιστα νὰ τὸν ἀποστρέφεσαι ὡς ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, καὶ γέμοντα μυρίων φόνων. Ἀλλ' ἡ πενία, λέγεις, σὲ κάμνει νὰ δυσανασχετῇς, καὶ πολλάκις λόγους βλασφημίας νὰ προφέρῃς, καὶ ἀνελεύθερα πράγματα νὰ ὑπομένῃς· ὄχι ἡ πενία, ἀλλ' ἡ μικροψυχία σου. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Λάζαρος ἦτο πένης, καὶ σφόδρα πένης, καὶ ὁμοῦ εἰς τὴν

πενίαν

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

πενίαν εἶχε καὶ ἀρρωστίαν, ὅλα εἶναι καὶ τῆς πενίας πικρότερα, καὶ πάμπολυ μάλιστα ἐπώδυνον καὶ μᾶλλον σκληράν· καὶ εἰς τὴν ἀρρωστίαν εἶχε καὶ ἐρημίαν προστατῶν, καὶ ἔλλειψιν ἰατρῶν, ὅλα καὶ τὴν πενίαν καὶ τὴν ἀρρωστίαν καθιστᾷ βαρυτέραν, διότι ἐὰν ἐπίκτητα εἶναι καθ' ἑαυτὰ ὀδυνηρὰ, ὅταν ἐλλείπουν καὶ οἱ θεραπεύοντες, τὸ κακὸν γίνεται μεγαλήτερον, τὸ πῦρ χαλεπώτερον, ἡ ὀδύνη δριμυτέρα, ὁ χειμὼν ἀγριώτερος, ἡ τρικυμία σφοδροτέρα, καὶ ἡ κάμινος φλογωδεστέρα.

„Ἐὰν δέ τις ἤθελε παρατηρήσῃ ἀκριβῶς, ἠδύνατο καὶ ἕτερόν τι νὰ προσθέσῃ εἰς ταῦτα, τὴν γειτονίαν τοῦ πλουσίου, ὅστις διεσκέδαζε καὶ ἐνετρύφα· ἂν ὅμως θέλῃς νὰ εὕρῃς καὶ ἄλλο ὑπέκκαυμα τῆς φλογὸς, δύνασαι νὰ ἴδῃς σαφῶς καὶ τοῦτο προστιθέμενον εἰς αὐτήν, διότι ὁ πλούσιος ἐκεῖνος δὲν ἐνετρύφα μόνον, ἀλλὰ καὶ δὶς καὶ τρὶς καὶ πολλάκις τῆς ἡμέρας ἔβλεπεν αὐτόν, προσδίδοντα εἰς τὴν εἴσοδον τῆς οἰκίας τὸ θέατρον θλιβερὸν ἐσχάτης τραγῳδίας, ἱκανὸν νὰ κατακλάσῃ καὶ λιθίνην ψυχήν· καὶ ὅμως οὐδὲ τοῦτο ἔπεισε τὴν προσοχὴν τοῦ πλουσίου πρὸς ἀνθύμησιν τῆς πενίας ἐκείνης. Ἀλλ' οὗτος παρετίθετο συβαριτικὴν τράπεζαν, καὶ εἶχεν ἐξηγμένας κύλικας καὶ οἶνον ἄκρατον ἐκχεόμενον καὶ λαμπρὰ μαγείρων τεχνάσματα καὶ παρασίτους καὶ κόλακας καὶ χοροὺς θρασυτάτους, καὶ αὐλητρίδας καὶ γελωτοποιοὺς καὶ πᾶν εἶδος ἀσωτίας καὶ μέθης, καὶ τρυφῆς, καὶ καθ' ὅλον τὸν χρόνον διετέλει μὲ μεγαλοπρεπῆ [illegible] πολυτελῆ συμπόσια καὶ ἀτέρας τροφάς. Ἐνῷ δὲ καθεκάστην ἔβλεπε τὸν Λάζαρον, καταθλιβόμενον ὑπὸ τῆς πείνης, ἐνοχλούμενον ὑπὸ δεινοτάτης ἀσθενείας, καταβασανιζόμενον ὑπὸ τόσων πληγῶν, ἔρημον ἐγκαταλελειμμένον καὶ ὑπὸ μυρίων ἄλλων κακῶν πολιορκούμενον, οὐδέποτε προσήλωνεν εἰς αὐτὸν τὸν νοῦν. Ἀλλ' οἱ μὲν παράσιτοι καὶ οἱ κόλακες παρεγεμίζοντο ὑπὲρ τὴν χρείαν· ὁ δὲ πένης, καὶ τόσο πένης, καὶ ὑπὸ τὸ βάρος τόσων κακῶν βασανιζόμενος, οὐδὲ ἀπὸ τὰ ψιχία τῆς τραπέζης ἐκείνης, ἐδοκίμαζεν, ἂν καὶ σφόδρα τὰ ἐπεθύμει.

„Καὶ ὅμως οὐδὲν ἀφ' ὅσα ὑπέφερε καὶ παρετήρει δὲν τὸν παρέβλαψεν, οὐδὲ βλάσφημον λόγον τὸν ἠνάγκασε νὰ προφέρῃ, ἀλλ' ὡς τὸ χρυσίον διὰ τῆς σφοδροτέρας πυρώσεως μᾶλλον καθαρίζεται καὶ λαμπρύνεται, οὕτω καὶ ἐκεῖνος ἐνοχλούμενος ὑπὸ τόσων παθημάτων, ἦτον ἀνώτερος ἀπὸ ὅλα, καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς ὑπὸ πολλῶν διεγειρομένης θορύβου. Διότι ἂν οἱ ἄπειροι πένητες βλέποντες τοὺς πλουσίους

κατα-

καταδιώκονται ὑπὸ τοῦ φθόνου, καὶ ἐξορμῶν εἰς κακολογίας, καὶ νομίζουν ὅτι ζῶν βίον ἄθλιον, κάκιστα εὐπορῶν ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα τῆς τροφῆς, οὐδὲ χρήζεται ὑπὸ βοηθῶν, ὁ πένης ἐκεῖνος, ὅστις ἦτον ὡς πλέον ἔτερος καὶ ὄχι μόνον πένης, ἀλλὰ καὶ ἀσθενής, καὶ ἀπροστάτευτος, καὶ ἀβοήθητος, εὑρισκόμενος ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως ὡς εἰς ἐσχάτην ἐρημίαν, καὶ καταθλιβόμενος ὑπὸ τοιούτων χρήσεων, καὶ βλέπων τὸν πλούσιον νὰ ἔχῃ τὰ πάντα ὡς πηγὴ ῥέουσα, καὶ στερούμενος ἀπὸ ἀνθρωπίνης παρηγορίας, καὶ κείμενος διαρκῶς φάσμα εἰς τὰς γλώσσας τῶν κοινῶν, διότι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἦτο τοσοῦτον ἐξησθενημένον καὶ τεταλαιπωρημένον ὥστε ἀδυνατοῦσε νὰ ἀποδιώξῃ αὐτάς· τί δὲν ἤθελε πάθη ἂν δὲν ἦτο σφόδρα γενναῖος καὶ φιλόσοφος;

„Βλέπεις λοιπὸν ὅτι ὅστις δὲν ἀδικῇ τοῦ ἑαυτοῦ του, ἂν καὶ παρὰ πάντων ἀδικεῖται οὐδὲν ὑποφέρει κακόν. Διότι καὶ πάλιν θέλω ἐπαναλάβει τὸν αὐτὸν λόγον. Τί παρέβλαψε τὸν ἀθλητὴν ἐκεῖνον ἡ ἀρρωστία; Τί ἡ ἐρημία τῶν προστατῶν; Τί ἡ ἔφοδος τῶν κακῶν. Τί τὸ κακὸν γειτόνημα τοῦ πλουσίου, ἡ πολλὴ τροφὴ καὶ ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ ἀπονία αὐτῶν; Μᾶλλον ἐκράτυναν τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνας καὶ ηὔξησαν τὴν εὐδοκίμησιν τοῦ ἀθλητοῦ. Ὅσῳ μάλιστα τὸ πλῆθος τῶν δεινῶν ἐκείνων καὶ ἡ ἔφοδος τοῦ πλούτου, τόσῳ περισσότερον ἐνίσχυσαν καὶ κατέστησαν αὐτὸν ἀξιωμένον μυρίων στεφάνων, καὶ προσέθηκαν βραβεῖα καὶ ἐπλεόνασαν τοῖς ἀνταποδόσεις, καὶ ἐμεγάλυναν τὰς ἀμοιβάς, διότι δὲν ἐστεφανοῦτο μόνον διὰ τὴν πενίαν καὶ τὴν χήρευσιν, οὐδὲ διὰ τὰς πληγὰς καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν κοινῶν, ἀλλὰ διότι εἰς τοιοῦτον εἶχε γείτονα, ὅστις καθ᾽ ἑκάστην ἔβλεπε καὶ παρέβλεπεν αὐτόν, καὶ τὰ ἔκαμνε σφοδροτέραν τὴν φλόγα τῆς πείνης, τῆς ἀρρωστίας καὶ τῆς ἐρημίας, ὑπέφερε τὸν πειρασμὸν μετὰ πολλῆς γενναιότητος καὶ καρτερίας.

„Τί δὲ δὲν ὑπέστη ὁ μακάριος Παῦλος; εἰπέ μοι. — Διότι οὐδὲν βλάπτει ν᾽ ἀναμνησθῶμεν πάλιν τοῦ ἀνδρός. Δὲν ἐδοκίμασε μυρίας κεφάλας πειρασμῶν; Πλὴν κατὰ τί ἐξ αὐτῶν ἐβλάφθη; Δὲν ἀπέλαυσε μεγαλυτέρους στεφάνους, διότι ἐπείνα καὶ κατεδιώκετο ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ τῆς γυμνότητος; Διότι κατεξαίνετο πολλάκις μὲ μάστιγας; Διότι ἐλιθοβολεῖτο καὶ κατεποντίζετο; — Ἀλλ᾽ ἐκεῖνος, λέγει ἡ κοινὴ πρόληψις, ἦτον ὁ Παῦλος καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ

κα-

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

κεκλημένος. Καὶ ὅμως καὶ ὁ Ἰούδας ἦτον εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, καὶ προσκεκλημένος καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' οὔτε τὸ νὰ ἦναι ἐκ τῶν δώδεκα, οὔτε ἡ πρόσκλησις ὠφέλησεν αὐτόν, διότι δὲν εἶχε προαίρεσιν ἕτοιμον πρὸς τὴν ἀρετήν. Ἀλλ' ὁ μὲν Παῦλος, ἂν καὶ ἐπάλαιε μὲ τὴν πεῖναν, καὶ ἐστερεῖτο τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, καὶ τοσαῦτα ἔπασχε καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἔτρεχεν ὅμως μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας τὴν πρὸς τὸν Οὐρανὸν φέρουσαν ὁδόν.

„Πλὴν ὁ Ἰούδας μολονότι προσεκλήθη πρὶν τούτου, καὶ ἀπήλαυσε τὰ αὐτὰ ὡς καὶ ὁ Παῦλος, καὶ ἐμυήθη τὴν ἄνω φιλοσοφίαν, καὶ συμμετέσχε τῆς ἱερᾶς τραπέζης καὶ τοῦ μυστηριώδους ἐκείνου δείπνου, καὶ τόσην ἔλαβε χάριν, ὥστε καὶ νεκροὺς νὰ ἀνασταίνῃ, καὶ λεπροὺς νὰ καθαρίζῃ, καὶ δαίμονας νὰ ἀποδιώκῃ· μολονότι ἤκουσε τοὺς περὶ ἀκτημοσύνης λόγους καὶ συναναστρέφετο τόσον χρόνον μετὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐνεπιστεύθησαν εἰς αὐτὸν τὰ χρήματα τῶν πτωχῶν, ὅπως ἐκεῖθεν ἱκανοποιῆται τὸ πάθος του, διότι ἦτο κλέπτης, οὐδὲ τοὐναντίον ἐγένετο καλήτερος, ἂν καὶ ἠξιώθη τοσαύτης συγκαταβάσεως· καθότι ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἐγνώριζεν ὅτι ἦτο φιλάργυρος, καὶ ἔμελλε ν' ἀπολεσθῇ ἕνεκα τοῦ ἔρωτος τῶν χρημάτων, ὄχι μόνον δὲν [illegible] παρ' αὐτοῦ [illegible], ἀλλὰ ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν καὶ τὰ χρήματα [illegible] ὅπως, χορτάσων τοῦτο τὴν φιλοχρηματίαν, μὴ [illegible] εἰς τὸ φρικῶδες ἐκεῖνο βάραθρον· περιστέλλων διὰ τοῦ μικροτέρου τὸ μεγαλήτερον κακόν. Οὕτω λοιπὸν παντοῦ ἀποδεικνύεται, ὅτι ὅστις δὲν θέλῃ νὰ ἀδικῇ τὸν ἑαυτόν του, οὐδεὶς ἕτερος δύναται νὰ τὸν ἀδικήσῃ· καὶ ὅτι ὁ μὴ θέλων νὰ σωφρονῇ καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ συνεισφέρῃ, οὐδεὶς [illegible] δύναται νὰ τὸν ὠφελήσῃ.

„Τοῦτο ἕνεκα καὶ ἡ ἱστορία τῶν Παλαιῶν Γραφῶν, ὡς εἰς εἰκόνα ὑψηλὴν καὶ μεγάλην καὶ εὐρυτάτην, ἀνέγραψε τοὺς βίους τῶν ἀρχαίων ἐκτείνουσα τὴν διήγησιν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, καὶ σοὶ ὑποδεικνύει τοὺς ἀποβαλλομένους καὶ τοὺς στεφανουμένους ὅπως δι' ὅλων αὐτῶν σὲ διδάξῃ, ὅτι ὅστις δὲν ἀδικῇ τὸν ἑαυτόν του, οὐδεὶς ἕτερος δύναται νὰ τὸν ἀδικήσῃ, ἂν καὶ ὅλη ἡ οἰκουμένη ἐκήρυξεν εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον, διότι οὔτε δυσκολία πραγμάτων, οὔτε καιρῶν μεταβολαί, οὔτε δυναστῶν πειρασμοί, οὔτε νιφάδες ἐπιβουλῶν, οὔτε ὄχλος συμφορῶν, οὔτε πᾶσα τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν ὁ συρφετὸς δύναται καὶ ἐπὶ στιγμὴν νὰ σαλεύσῃ τὸν ἀγρυπνοῦντα, τὸν σώφρονα καὶ τὸν γενναῖον· καθὼς πάλιν τὸν ῥᾴθυμον, τὸν δειλὸν καὶ ἀφ' ἑαυ=

τοῦ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τὸ προδιδόμενον, καὶ ἂν ἄπειραι χορηγῶνται εἰς αὐτὸν θεραπεῖαι, οὐδέποτε θέλει τὸν κάμῃ βελτίονα.

„Πόσα μᾶς ἐδίδαξε καὶ ἡ παραβολὴ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ἐξ ὧν ὁ μὲν ᾠκοδόμησε τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν ἐπὶ τὴν πέτραν, ὁ δὲ ἐπὶ τὴν ἄμμον, ὄχι νὰ ἐννοήσωμεν πέτραν καὶ ἄμμον, οὔτε οἰκοδομὴν καὶ ὄροφον ἐκ λίθων, οὔτε ποταμοὺς καὶ βροχὴν, καὶ ἀνέμους ἀγρίους, προσβάλλοντας τὰς οἰκοδομὰς, ἀλλ' ἵνα δι' αὐτῶν ἐκλάβωμεν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν, καὶ ἴδωμεν καὶ ἐντεῦθεν ὅτι οὐδεὶς δὲν ἀδικεῖ τὸν ἑαυτόν του, οὐδεὶς ἕτερος τὸν ἀδικεῖ, διότι οὔτε ἡ βροχὴ, ἂν καὶ ῥαγδαία, οὔτε οἱ ὁρμητικοὶ ποταμοὶ, οὔτε οἱ ἄγριοι καὶ σφοδρῶς ἐπιπίπτοντες ἄνεμοι ἐσάλευσαν τὴν οἰκίαν ἐκείνην, ἀλλ' ἔμεινε καὶ ἀπρόσβλητος καὶ ἀκίνητος· ὅπως μάθῃς ὅτι ὁ μὴ προδίδων ἑαυτὸν, οὐδεὶς πειρασμὸς δύναται νὰ τὸν κλονίσῃ. Ἡ δὲ ἑτέρα ὅμως κατεκρημνίζετο εὐκόλως, ὄχι ἕνεκα τῆς ἐπιθέσεως τῶν πειρασμῶν, διότι καὶ ἡ ἄλλη τὰ αὐτὰ ἔπαθεν, ἀλλ' ἕνεκα τῆς οἰκίας ἀφροσύνης, καθότι δὲν ἔπεσε διότι ἐφύσησεν ὁ ἄνεμος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτον ᾠκοδομημένη ἐπὶ τὴν ἄμμον, δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ῥαθυμίας καὶ τῆς κακίας, διότι καὶ πρὸ τῆς προσβολῆς ὁ χειμὼν ἐκεῖνος ἦτον ἀσθενὴς καὶ ἑτοιμόρροπος· καθότι αἱ τοιαῦται οἰκοδομαὶ καὶ ἄνευ τινὸς προσβολῆς αὐτόματοι καταπίπτουν, ὑποσκαπτομένης καὶ συρομένης εὐκόλως τῆς βάσεως· καὶ καθὼς αἱ ἀράχναι ἄνευ προσβολῆς αὐτόματοι διασκορπίζονται, ὁ δὲ ἀδάμας καὶ κατατρυπώμενος διαμένει στερεὸς, τοιουτοτρόπως καὶ οἱ μὴ ἀδικοῦντες ἑαυτοὺς, ἂν καὶ ὑπὸ πολλῶν προσβάλλωνται, γίνονται ἰσχυρότεροι· οἱ δὲ προδίδοντες ἑαυτοὺς, ἂν καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἐνοχλῶνται, μόνοι διαρρέουν, πίπτουν καὶ χάνονται· ὡς καὶ ὁ Ἰούδας, ἂν καὶ παρ' οὐδενὸς πειρασμοῦ ἐνοχλήθη, ἀλλ' ἠξιώθη μάλιστα πολλῆς χάριτος, ἀπωλέσθη.

„Θέλεις, ὦ ἄνθρωπε, καὶ εἰς λαὸν ὁλόκληρον νὰ σοῦ δείξω διαλάμποντα τὸν λόγον τοῦτον; Ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων πόσης δὲν ἔτυχε προνοίας! Δὲν παρεσκευάζετο εἰς ὑπηρεσίαν αὐτοῦ ὅλη ἡ φαινομένη κτίσις, καὶ νέος καὶ παράδοξος τρόπος βίου ἐπορίζετο εἰς αὐτόν; Διότι οὔτε εἰς ἀγορὰν προσήρχετο, ὅπως προμηθευθῇ τρόφιμα, οὔτε ἀργύριον κατέβαλλεν, οὔτε αὔλακας ἔκοπτεν, οὔτε ἄροτρον ἔσυρεν, οὔτε γῆν ἀνέσκαπτεν, οὔτε σπέρματα μετεχειρίζετο, οὔτε βροχῶν καὶ ἀνέμων καὶ τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους εἶχεν ἀνάγκην, οὔτε ληνῶν ἐκείνων, οὔτε

σχη-

γεωργικὸν ἔργον, ὅτε φύσιν ἀέρος, ὅτε ἄλλην τινὸς τῶν τοιούτων· δὲν ἠλοί-
κησεν ἅλωνα, δὲν ἔτριβε καρπόν, δὲν εἶχε χρείαν κοσκίνων πρὸς δι-
χωρισμὸν τοῦ σίτου ἐκ τῶν ἀχύρων, δὲν ἔτρεχε μύλον, δὲν ᾠκοδόμει
κλίβανον, δὲν ἔφερεν εἰς τὸν οἶκον ξύλα καὶ πῦρ, δὲν εἶχεν ἀνάγ-
κην ἀρτοποιίας, δὲν μετεχειρίζετο σκεπάρνην, δὲν ἐκόνιζε κρέβατον,
οὐδὲ ἄλλης τινὸς τέχνης εἶχε χρείαν, ὑφαντικῆς ἐννοῶ, καὶ οἰκοδομικῆς,
καὶ ὑποδηματοποιίας· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ παρεῖχεν εἰς αὐτὸν τὰ πάν-
τα. Εἶχε τράπεζαν ἑτοίμην ἄνευ ἱδρῶτος καὶ πόνου, διότι τοιαύτη
ἦτον ἡ φύσις τοῦ μάννα, τρυφερά, πρόσφατος καὶ ἄνευ κόπου συλλεγομένη·
καὶ τὰ φορέματα αὐτοῦ καὶ τὰ ὑποδήματα, καὶ αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ σώμα-
τος, ἀγνοοῦσαν τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν, διότι εἰς τόσον μακρὸν χρόνον, οὔτε
ἐκεῖνα ἐφθείροντο, οὔτε οἱ πόδες αὐτοῦ, ἂν καὶ τοσοῦτον ἐβάδιζον, ἐτυ-
λώθησαν· τοὺς δὲ ἰατροὺς καὶ τὰ φάρμακα, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἀφορῶντα
τὰς τέχνας ταύτας, οὐδὲ κἂν ἐνεθυμεῖτο. Τοιουτοτρόπως ἐκεῖθεν ἐξω-
τῶ πᾶσα ἀρρωστία, διότι ἐξήγαγεν αὐτόν, ὡς λέγει ὁ προφήτης, ἐν ἀρ-
γυρίῳ καὶ χρυσίῳ, οὐδὲ ὑπῆρχεν εἰς τὰς φυλὰς αὐτοῦ ὁ ἀσθενῶν· ἀλλ'
ὡς νὰ εἶχεν ἀφήσει τὸν κόσμον τοῦτον καὶ μετοικισθῇ εἰς ἕτερον
καλλίτερον [illegible] ἡμέρα καὶ [illegible] καὶ [illegible]
γινομένη θερμοτέρα ἔθλιβε τὰς κεφαλάς των, διότι ἡ πανταχόθεν
αἰωρουμένη καὶ περιφερομένη νεφέλη γινομένη σκέπη εἰς τὸν λαὸν
ἐκεῖνον διέκοπτε τὴν φλόγα.

„Ἀλλ' οὔτε τὴν νύκτα εἶχεν ἀνάγκην λαμπάδος νὰ τοῦ διαλύῃ τὸ
σκότος, διότι εἶχε πηγὴν αἰωνίαν φωτός, τὸν στῦλον τοῦ πυρός, ὅστις προσ-
έφερεν εἰς αὐτὸν διπλῆν ὑπηρεσίαν, τὴν τοῦ φωτὸς καὶ τὴν τῆς διευ-
θύνσεως τῆς ἀποδημίας, καθότι δὲν ἦτο μόνον φωτοδότης, ἀλλὰ
καὶ ἀκριβὴς ὁδηγός, χειραγωγῶν εἰς τὴν ἔρημον ἐκείνην τὸν ἄπει-
ρον αὐτὸν λαόν, ὅστις ἐβάδιζεν ὄχι μόνον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ
τῆς θαλάσσης ὡς ἐπὶ ξηράν· καὶ τοὺς ὅρους τῆς φύσεως ὑπερέβαινε
διαβαίνων τὸ χαλεπὸν ἐκεῖνο πέλαγος ὡς πέτραν στερεάν· διότι
ὅτε μὲν ἀπεσύρετο τὸ στοιχεῖον αὐτό, ἔφαινεν εἰς ἐκεῖνον γῆν ξη-
ράν, καὶ πεδιάδας γυμνὰς καὶ ἀγρίας· ὅτε δὲ ἐπεκάλυπτε τοὺς
ἐχθροὺς καὶ κατεκρημνίζετο τὰ τῆς θαλάσσης· εἰς αὐτοὺς μὲν ἐγί-
νετο ὄχημα, εἰς ἐκείνους δὲ τάφος· τοὺς μὲν μετ' εὐκολίας μετεβί-
βαζε, τοὺς δὲ μετὰ πολλῆς βίας κατεπόντιζε· ὡς δῆθεν ἀδέσμευτα
ἡ ἄκακος τῶν ὑδάτων φύσις ἐνόησε καὶ ἐπαινοῦν ἀν-
θρώπων

ζώων λογικῶν καὶ συνετωτάτων, ἥτις ἐνεργοῦσα ποτὲ μὲν μέρος φύσε-
ως, ποτὲ δὲ δημιουργός, διαπράξασα ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ συμβάντα ἀθέ-
σφατα ἔργα.

„Τί δὲ νὰ εἴπῃ τις διὰ τὰς πέτρας, αἵτινες ἀνέβλυσαν ποταμοὺς ὑδάτων; Τί διὰ τὰ νέφη τῶν ὀρτύγων, τῶν ὁποίων τὸ πλῆθος ἐκάλυψεν ἅπασαν τὴν γῆν; Τί διὰ τὰ θαύματα τῆς Αἰγύπτου; Τί διὰ τὰ παράδοξα τῆς ἐρήμου; Τί διὰ τὰ τρόπαια καὶ τὰς νίκας, τὰς γενομένας ἄνευ αἱματοχυσίας; Διότι χορῶν καὶ οὐχὶ πολεμιστῶν ᾐχμαλώτιζε τοὺς πολεμίους. Καὶ τοὺς μὲν ἰδίους δεσπότας ἐνίκησεν ἄνευ ὅπλων, τοὺς δὲ μετὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐναντίους ὑπερτεροῦσε ψάλλων καὶ σαλπίζων· καὶ τὰ γινόμενα ἦσαν μᾶλλον χορὸς παρὰ πόλεμος, πανηγυρία παρὰ μάχη, διότι ὅλα ταῦτα τὰ θαύματα δὲν ἐγίνοντο μόνον ἵνα πληρώσι τὰς ἀνάγκας των, ἀλλ' ἵνα ἀκριβέστερον διατηρήσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν διδασκαλίαν τῆς θεογνωσίας, τὴν ὁποίαν τοῦ ἀνέθηκεν ὁ Μωϋσῆς. Φωναὶ πανταχόθεν ἐφέροντο ἀνακηρύττουσαι εἰς ὅλα τὸν δεσπότην, διότι ταῦτα ἔπασχεν ἡ θάλασσα, ποτὲ μὲν ξηραινομένη, ποτὲ δὲ θάλασσα γινομένη· ταῦτα ἐφώναζον καὶ τὰ νάματα τοῦ Νείλου, μεταβαλλόμενα τὴν χροιὰν αὐτῶν εἰς αἷμα· καὶ οἱ βάτραχοι, καὶ τὸ στράτευμα τῶν ἀκρίδων, καὶ ἡ κάμπη, καὶ ἡ ἐρυσίβη ταῦτα διελάλουν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. Καὶ τὰ τεράστια τῆς ἐρήμου, τὸ μάννα, ὁ στῦλος, ἡ νεφέλη, ἡ ὀρτυγομήτρα, καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἐγίνοντο τότε εἰς αὐτόν, ἀντὶ βιβλίων καὶ γραμμάτων, ὅπως ἔπειτα ἐξαγγελθῶσι, ἀλλὰ διατηρῶσι εἰς αὐτὸν καθ' ἡμέραν ἄσβεστον τὴν μνήμην, καὶ ἀντηχῶσιν εἰς τὴν διάνοιάν του.

„Καὶ ἐν τέλει μετὰ τοσαύτην καὶ τοιαύτην πρόνοιαν, μετὰ τὰς ἀφθόνους ἐκείνας εὐεργεσίας καὶ τὸ μέγεθος τῶν θαυμάτων, μετὰ τὴν ἄρρητον εὐδαιμονίαν καὶ τὴν συνεχῆ διδασκαλίαν, μετὰ τὴν ἐκ τῶν λόγων προσγενομένην κατήχησιν καὶ τὴν ἐκ τῶν ἔργων παραίνεσιν, μετὰ τὰς λαμπρὰς νίκας καὶ τὰ παράδοξα τρόπαια, μετὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν τροφῶν καὶ τὴν δαψίλειαν τῶν ναμάτων ἐκείνων, μετὰ τὴν ἔξοχον δόξαν, ἣν περιεβάλλοντο ἐνώπιον τοῦ λοιποῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ἀνεδείχθησαν ἀγνώμονες καὶ ἀναίσθητοι, καὶ προσεκύνησαν τὸν μόσχον, καὶ ἐλάτρευσαν τὴν κεφαλὴν τοῦ βοός· καὶ ἐνῷ πρόσφατοι ἦσαν αἱ ἀναμνήσεις τῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅσων ἄλλων ἀκόμη ἀπελάμβανον, αὐτοὶ ἐπε-

...ν νὰ τοῖς κατασκευασθῶσιν ἄλλοι θεοί.

„Ὁ δὲ λαὸς τῶν Νινευϊτῶν, ὅστις ἦτο βάρβαρος καὶ ἀλλόφυλος, καὶ οὐδενὸς μετέσχεν, ἐξ ὅσων ἀπεδόθησαν εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων εἴτε μικρῶν, εἴτε μεγάλων, εἴτε θαυμάτων, εἴτε ἔργων, εἴτε προφητειῶν, μόλις εἶδεν ἄνθρωπον διασωθέντα ἀπὸ ναυάγιον, οὐδέποτε πρότερον ἐμφανισθέντα εἰς αὐτόν, ἀλλὰ τότε τὸ πρῶτον παρουσιασθέντα καὶ φωνάζοντα „Τρεῖς ἔτι ἡμέρας καὶ ἡ Νινευὴ θέλει καταστραφῇ," μετεβλήθη τοσοῦτον ταχέως ἐκ τῶν ἁπλῶν αὐτῶν λόγων, ἔγινε συνετώτερος, καὶ ἀπεκδυθεὶς τὴν προτέραν κακίαν, ἐβάδισε διὰ τῆς μετανοίας πρὸς τὴν ἀρετήν· ὥστε ἀνεκάλεσε τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ, ἐστερέωσε τὴν πόλιν ἐνῷ ἐσείετο, ἀπέτρεψε θεήλατον ὀργήν, καὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ πάσης κακίας. Διότι εἶδεν ὁ Θεός, λέγει ὁ Προφήτης, ὅτι ἕκαστος ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς, καὶ ἐπέστρεψε πρὸς τὸν Κύριον. Πῶς ἀπεμακρύνθη; εἰπέ μοι. — Διότι ἦτο μεγάλη ἡ κακία αὐτῶν, ἀπέραντος ἡ πονηρία, καὶ δυσθεράπευτοι αἱ πληγαί· τοῦτο δηλοποιεῖ ὁ ἴδιος προφήτης λέγων· „ἀνέβη ἡ κακία αὐτῶν ἕως τοῦ οὐρανοῦ" δεικνύων διὰ τοῦ ἀποστήματος τὸ μέγεθος τῆς κακίας.

„Καὶ ὅμως τὴν τόσην πονηρίαν, τὴν κορυφωθεῖσαν καὶ [illegible] μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, εἰς τρεῖς ἡμέρας ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ καὶ ῥοπῇ τοῦ ὀφθαλμοῦ, μὲ ὀλίγας λέξεις τὰς ὁποίας ἤκουσε παρ' ἑνὸς ἀνθρώπου ἀγνώστου, ξένου, ναυαγοῦ, οὕτω κατέστρεψεν ἠφάνισε καὶ ἀπέβαλεν, ὥστε ν' ἀξιωθῇ καὶ ταύτης τῆς φωνῆς· „ὅτι εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι ἀπεμακρύνθη ἕκαστος ἐκ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς, καὶ μετενόησεν ἐκ τῆς κακίας, ἣν ἠπείλει εἰς αὐτοὺς ὁ Θεός." Βλέπεις ὅτι ὁ μὲν ἄγροικος καὶ σώφρων ὄχι μόνον δὲν ἀδικεῖται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀναστρέφει καὶ θεήλατον ὀργήν. Ὁ δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ προδιδόμενος καὶ βλαπτόμενος, καὶ ἂν μυρίας εὐεργεσίας ἀπολαύσῃ, οὐδὲν κερδαίνει; Καθὼς εἴτε τοὺς Ἑβραίους ὠφέλησαν τὰ τοσαῦτα σημεῖα, εἴτε τοὺς Νινευΐτας παρέβλαψε τὸ ὅτι δὲν συμμετέσχον ἐξ αὐτῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἦσαν ὅμως εὐγνώμονες ἤρκεσε μικρὰ ἀφορμή, ὅπως καταστήσῃ αὐτοὺς βελτίονας, ἂν καὶ ἦσαν βάρβαροι, ἀλλόφυλοι, ἀδαεῖς τῶν θείων γραφῶν, καὶ οἰκοῦντες μακρὰν τῆς Παλαιστίνης.

Καὶ τί παρέβλαψαν, εἰπέ μοι, τὰ τόσα κακὰ τὴν ἀρετὴν τῶν τριῶν Παίδων; Δὲν ἦσαν ἔτι μικροὶ νέοι, καὶ νέοι καλῶς ἀνατεθραμμένοι, εἰς ἄωρον ἡλικίαν, ὅτε ὑπέστησαν τὴν χαλεπὴν ἐκείνην τιμωρίαν καὶ αἰχμαλωσίαν, καὶ τὴν μακρὰν ἀποδημίαν, ὅτε ἐλθόντες εἰς ἀλλοτρίαν γῆν, ἐχωρίσθησαν ἐκ τῆς πατρίδος, τῆς οἰκίας, τοῦ Ναοῦ καὶ τοῦ βωμοῦ,

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

βωμῶν, τῶν θυσιῶν, τῶν προσφορῶν, τῶν σπονδῶν καὶ αὐτῆς τῆς ᾠδῆς; Δι-
ότι ὄχι μόνον ἡ οἰκία ἦτον εἰς αὐτοὺς ἀπρόσιτος, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἐκεῖ-
θεν τῆς λατρείας αὐτῶν ἔλειπε. Δὲν παρεδόθησαν εἰς βαρβαρικὰς χεῖ-
ρας, καὶ εἰς λύκους μᾶλλον παρὰ ἀνθρώπους, καὶ τὸ χαλεπώτατον πάντων
εἰς μεμακρυσμένην καὶ βάρβαρον χώραν, ὅπου οὔτε διδάσκαλον, οὔτε
προφήτην, οὔτε ἄρχοντα εἶχον; "Οὐ γάρ ἐστι, λέγει ἡ Γραφή, ἄρχων, οὐδὲ
προφήτης καὶ ἡγούμενος, οὐδὲ τόπος τοῦ καρπῶσαι ἐνώπιόν σου καὶ εὑ-
ρεῖν ἔλεος." Ἀλλ' εἰσήχθησαν εἰς βασιλικὸν οἶκον, ὡς εἰς σκόπελον
[illegible] καὶ κρημνὸν, καὶ πέλαγος γέμον ἀπὸ ὑφάλους καὶ σπιλάδας
ἄνευ κυβερνήτου, καὶ πρωρέως, καὶ ναυτῶν, καὶ ἱστίων, ἀναγκαζόμε-
νοι νὰ διαπλεύσωσι τὴν δυσχείμερον ἐκείνην θάλασσαν, καὶ κρατούμε-
νοι εἰς τὰς βασιλικὰς αὐλάς· ἐπειδὴ τὸ ἐγνώριζον νὰ φιλοσοφῶσι, καὶ
ἦσαν ἀνώτεροι τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, καὶ κατεπάτησαν πάντα
ἀνθρώπινον τῦφον, καὶ ἀμεριμνοῦσαν περὶ ἑαυτῶν, ἐθεώρουν τὴν ἐν ταῖς
βασιλικαῖς αὐλαῖς διατριβήν των ὡς προσθήκην κακῶν, διότι διαμένον-
τες ἔξω καὶ εἰς ἰδιωτικὴν οἰκίαν ἤθελον ἔχει πλειοτέραν ἀνεξαρτησίαν
ἐνῷ διατελοῦντες ἐκεῖ ὡς εἰς δεσμωτήριον εὑρέθησαν ἐξ ἀρχῆς εἰς δυσκο-
λωτάτην θέσιν, διότι ὁ μὲν βασιλεὺς ἐπέταξε νὰ ἦναι κοινωνοὶ τῆς τρα-
πέζης αὐτοῦ τῆς [illegible], καὶ [illegible] καὶ [illegible] τρα-
πέζης, ἐνῷ τοῦτο δὲν τοῖς ἦτον συγκεχωρημένον, καὶ τὸ ἐνόμιζον καὶ
τοῦ θανάτου χαλεπώτερον, διότι εὑρισκόμενοι ὡς ἀρνία μεταξὺ ἀγρί-
ων λύκων, ἔπρεπεν ἢ νὰ λιμώττωσιν ὑπὸ τῆς πείνης, ἢ ν' ἀπαχθῶσιν
εἰς θάνατον, ἢ νὰ ἀπολαύωσιν ἀπὸ τὰ ἀπηγορευμένα φαγητά.

Τί ἔπραξαν λοιπὸν οἱ νέοι, οἱ ὀρφανοὶ, οἱ αἰχμάλωτοι, οἱ ξένοι, οἱ
δοῦλοι ὅσων τοὺς διέταττον. Αὐτοὶ δὲν ἐνόμισαν ἀρκοῦσαν ἀπολογίαν
τὴν ἀνάγκην, οὐδὲ τὴν τυραννίαν τοῦ κατέχοντος τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὰ
πάντα μηχανῶνται καὶ διαπραγματεύονται, ὅπως ἀποφύγωσι τὴν
ἁμαρτίαν, ἂν καὶ πανταχόθεν ἐπολιορκοῦντο, διότι οὔτε χρήματα εἶ-
χον νὰ διαθέσωσι· καὶ πόθεν νὰ ἔχωσι τοιαῦτα οἱ αἰχμάλωτοι; — οὔτε
φιλίαν καὶ σχέσιν εἶχον· καὶ πόθεν οἱ ξένοι νὰ ἔχωσι τοιαύτας; — οὔ-
τε ἐξουσίαν ἦσαν περιβεβλημένοι· καὶ πόθεν τοιαύτην οἱ δοῦλοι;
— Οὔτε τὰ πλήθη νὰ κρατήσωσιν ἠδύναντο· καὶ πῶς ἤθελον δυ-
νηθῆ τρεῖς ὄντες μόνοι; — Παρουσιασθέντες λοιπὸν εἰς τὸν ἔχοντα
τὴν ἐξουσίαν τῆς τραπέζης εὐνοῦχον, ἐπροσπάθουν νὰ πείσωσιν αὐτὸν
διὰ τοῦ λόγου· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν εὗρον δειλὸν, τρέμοντα, μεριμνῶν-
τα περὶ τῆς σωτηρίας του, φοβούμενον πολὺ τὸν θάνατον καὶ
λέ-

ἔγραψε· „φοβοῦμαι τὸν Κύριόν μου τὸν Βασιλέα, μήπως ἴδῃ τὰ πρόσω-„πά σας σκυθρωπὰ καὶ ὄχι εὔχρωμα ὡς τὰ τῶν ὁμηλίκων σας, καὶ „μοῦ ἀποκόψῃ τὴν κεφαλήν,” ἀπήλλαξαν αὐτὸν ἐκ τοῦ τοιούτου φόβου, καὶ τὸν ἔπεισαν νὰ χαρισθῇ εἰς αὐτούς. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πάντα ἐπρόσφερον ἀφ' ἑαυτῶν, συνεισέφερε καὶ ὁ Θεὸς ἐκ μέρους του τὰ λοιπά, διότι δὲν ἦτο μόνον τοῦ Θεοῦ τὸ κατόρθωμα, καθότι δὲν ἤθελεν ἔχῃ μισθόν, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ καὶ τὰ προοίμια ὄντα τῆς προαιρέσεως ἐκείνων, οἳ παρέσχον γενναίας καὶ ἀνδρείας, ἐπέσυραν καὶ τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅλως ἐπέτυχον ὅτι ἐπεθύμουν.

„Βλέπεις ὅτι ὅστις δὲν ἀδικεῖ τὸν ἑαυτόν του, οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ βλάψῃ αὐτόν. Ἰδοὺ λοιπὸν καὶ νεότης, καὶ αἰχμαλωσία, καὶ ὀρφανία, καὶ ἀπαγωγὴ εἰς ἀλλοτρίαν χώραν, καὶ μόνωσις καὶ ἐρημία ὑπερασπιστῶν, καὶ διάταγμα φοβερόν, καὶ τρόμος θανάτου κατακυριεύων τὴν διάνοιαν τοῦ εὐνούχου, καὶ πενία καὶ ἀδυναμία, καὶ τὸ διάγεσθαι ἐν μέσῳ βαρβάρων καὶ ἐχθρῶν δεσποτῶν, καὶ παράδοσις εἰς βασιλικὰς χεῖρας, καὶ ὁ χωρισμὸς ἐκ τῶν οἰκείων, καὶ ἡ ἀποξένωσις ἐκ τῶν ἱερέων, τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἄλλων κηδεμόνων, καὶ ἡ παῦσις τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἑορτῶν καὶ ἡ στέρησις τοῦ Ναοῦ καὶ τῆς ᾠδῆς, οὐδὲν ἐκ τούτων παρέβλαψεν αὐτούς, ἀλλὰ μάλιστα τότε μᾶλλον εὐδοκίμησαν παρὰ ὅτε ἀπελάμβανον τὰ πάντα εἰς τὴν πατρίδα των. Καὶ ἀποτελέσαντες τὸ πρῶτον τοῦτο κατόρθωμα, ἐπέθηκαν εἰς αὐτοὺς λαμπρὸν στέφανον, κηρύξαντες τὸν νόμον εἰς ἀλλοτρίαν χώραν, καταπατήσαντες τυραννικὸν διάταγμα, νικήσαντες τὸν φόβον τοῦ ἀλάστορος δαίμονος, καὶ οὐδόλως βλαφθέντες. Ὡς δὲ νὰ εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα, καὶ νὰ ἦσαν ἀφοδιασμένοι ἐξ ὅλων τῶν βοηθειῶν, οὕτω διήνυσαν μετ' εὐκολίας τὸ πρῶτον ἆθλον, καὶ εἰς ἑτέρας πάλιν ὑπεβάλλοντο δοκιμασίας, καὶ πάλιν ἦσαν οἱ αὐτοί.

„Ἀγὼν χαλεπώτερος τοῦ προτέρου τοῖς ἐπεβάλλετο. Κάμινος ἀνήπτετο, καὶ βαρβαρικὸν στρατόπεδον μετὰ τοῦ βασιλέως ἐνώπιόν των παρετάττετο, καὶ ἅπασα ἡ Περσικὴ δύναμις ἐκινεῖτο, καὶ τὰ πάντα ἐμηχανῶντο πρὸς βλάβην καὶ ἀπάτην αὐτῶν· καὶ μουσικὰ διάφορα εἴδη, καὶ κολάσεων ποικίλοι τρόποι, καὶ ἀπειλαί, καὶ θέα πανταχόθεν φοβερά, καὶ λόγοι φοβερώτεροι τῆς θέας· πλὴν ἐπειδὴ δὲν ἐπρόδωσαν ἑαυτούς, ἀλλὰ συνεισέφερον ἀφ' ἑαυτῶν τὰ πάντα, ἔμειναν ἀβλαβεῖς καὶ οὐδό-

λως

ρως παρεβλάφθησαν, ἀλλὰ καὶ λαμπροτέρως τῶν προτέρων ἀπήλαυσαν
στεφάνους.
„Ἔβαλεν αὐτοὺς ὁ Ναβουχοδονόσορ καὶ τοὺς ἔρριψεν εἰς τὴν κάμι-
νον· πλὴν ὄχι μόνον δὲν τοὺς παρέβλαψεν, ἀλλὰ καὶ πολὺ μᾶλλον τοὺς
ὠφέλησε καὶ ἐνδοξοτέρους κατέστησε. Καὶ χωρὶς νὰ ἔχωσιν οὔτε να-
όν, διότι θέλω πάλιν ἐπαναλάβει τὰ αὐτά, οὔτε θυσιαστήριον, οὔτε πα-
τρίδα, οὔτε ἱερεῖς, οὔτε προφήτας, εἰς ξένην καὶ βάρβαρον χώραν,
ἐν τῷ μέσῳ τῆς καιομένης καμίνου, μεταξὺ τοῦ στρατοπέδου ἐκεί-
νου, καὶ τοῦ βασιλέως θεωροῦντος καὶ θαυμάζοντος τὰ τοιαῦτα, ἀνήγει-
ραν ἕτερον λαμπρὸν τρόπαιον καὶ περιφανῆ ἐπέτυχον νίκην, ψάλ-
λοντες τὴν θαυμαστὴν καὶ παράδοξον ἐκείνην ᾠδήν, τὴν ᾀδομέ-
νην ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου μέχρι τῶν ἡμερῶν μας εἰς ὅλην τὴν οἰ-
κουμένην, καὶ ἥτις θέλει ψάλλεσθαι διὰ παντὸς καὶ εἰς τὰς ἐπερ-
χομένας γενεάς.
„Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ὅταν τις δὲν ἀδικῇ τὸν ἑαυτόν του, οὐδεὶς ἕτερος
δύναται νὰ βλάψῃ αὐτόν, διότι δὲν θέλω παύσει νὰ ἐπαναλαμβάνω
συνεχῶς τοῦτον τὸν λόγον, καθότι οὔτε αἰχμαλωσία, καὶ δουλεία, καὶ
[illegible] καὶ πατρίδος ἀπώλεια καὶ [illegible] καὶ θάνα-
τος, καὶ ἐμπρησμός, καὶ στρατόπεδον [illegible], καὶ τύραννος τό-
σον ὠμός, δὲν ἴσχυσαν νὰ καταστρέψωσι τὴν ἀρετὴν τριῶν παίδων
νέων, αἰχμαλώτων, δούλων, ξένων, ἀλλ' ἡ ἐπίθεσις μάλιστα παρέ-
σχεν εἰς αὐτοὺς ἀφορμὴν μεγαλητέρας παρρησίας, τί θέλει ποτὲ δυνηθῇ
νὰ παραβλάψῃ τὸν σώφρονα; — οὐδὲν ὑπάρχει καὶ ἂν πολέμιος
κηρυχθῇ καθ' αὐτοῦ ἅπασα ἡ οἰκουμένη.
„Ἀλλ' ὁ θεός, λέγει ἡ κοινὴ πρόληψις, ἐνεφανίσθη τότε εἰς αὐ-
τούς, καὶ τοὺς ἥρπασεν ἐκ τῆς φλογὸς ἔξω· πλὴν καὶ σὺ ἐὰν πα-
ράσχῃς τὸν ἑαυτόν σου εἰς ὅλα, θέλεις ἔχει βεβαίως καὶ τὸν θεὸν
βοηθόν. Ἀλλ' ἐγὼ δὲν θαυμάζω, οὔτε μακαρίζω τοὺς παῖδας ἐκεί-
νους διὰ τοῦτο, οὔτε λέγω ὅτι εἶναι ζηλωτοί, διότι κατεπάτησαν τὴν
φλόγα, καὶ ἔγιναν ἀνώτεροι τῆς ἐνεργείας τοῦ πυρός, ἀλλὰ διότι ὑπὲρ
τῶν ἀληθινῶν δογμάτων καὶ εἰς τὴν κάμινον ἐρρίφθησαν, καὶ εἰς
τὸ πῦρ παρεδόθησαν· ἐνταῦθα ὑπάρχει ὅλον αὐτῶν τὸ τρόπαιον,
καθότι ἕνεκα τῶν δογμάτων ἐκείνων βληθέντες εἰς τὴν κάμι-
νον, ἀπελάμβανον καὶ τὸν στέφανον, ὅτε ἤρξατο νὰ πλέκεται
καὶ

καὶ πρὶν τῆς ἐκβάσεως, ἐκ τῶν λόγων τῶν τριῶν παίδων, τοὺς ὁποίους
μετὰ πολλῆς παρρησίας καὶ ἐλευθεροστομίας, ἐξέφρασαν ἐνώπιον τοῦ
βασιλέως. „Δὲν ἔχομεν ἡμεῖς ἀνάγκην, ὦ βασιλεῦ, νὰ σὲ ἀποκριθῶ-
„μεν, διότι ὑπάρχει εἰς τοὺς Οὐρανοὺς ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὸν ὁποῖον λατρεύομεν·
„αὐτὸς εἶναι ἱκανὸς νὰ μᾶς ἐξαρπάσῃ ἐκ τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης κα-
„μίνου, καὶ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἐκ τῶν χειρῶν σου· πλὴν καὶ ἐν ἐναντίᾳ
„περιστάσει, μάθε ἀκόμη, ὦ βασιλεῦ, ὅτι οὔτε τοὺς θεούς σου θέλομεν λα-
„τρεύσει, οὔτε τὴν εἰκόνα τὴν χρυσῆν, ἣν ἔστησας θέλομεν προσκυνήσει."
Ἐκ τέλους τῶν λόγων ἀνακηρύττεται αὐτός· δι' αὐτῶν ἁρπάσαντες τὸ βραβεῖον
τῆς νίκης, ἔδραμον πρὸς τὸν λαμπρὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον, ἐπισφραγί-
ζοντες τοὺς λόγους διὰ τῶν πραγμάτων.

„Ἐὰν δὲ ἀφοῦ ἐρρίφθησαν εἰς τὴν κάμινον τότε ἐσβέσθη τὸ πῦρ, καὶ
ἔλυσε τὰ δεσμὰ καὶ τὰ σώματα αὐτῶν, καὶ ἀφῆκεν αὐτοὺς ἐλευθέρους
νὰ βαδίζωσι, καὶ κατέβαλε τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν, καὶ ἡ κάμινος
τοῦ πυρὸς ἔγινε πηγὴ ψυχροῦ ὕδατος· [illegible] ταῦτα εἶναι βεβαίως θαύ-
ματα τῆς θείας χάριτος, καὶ τῆς [illegible] παραδοξοποιΐας· πλὴν οἱ ἀθληταὶ
ἐμβαίνοντες εἰς τὸ πῦρ καὶ πρὶν νὰ γίνωσι ταῦτα ἔλαβον εὐθὺς τὸ
βραβεῖον, [illegible] τὴν νίκην, [illegible] τὸν στέφανον, καὶ ἀνεκηρύ-
χθησαν καὶ ἐν Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· τὰ δὲ λοιπά, ἅτινα ἠκολούθη-
σαν εἰς αὐτούς, ἐνδόξως [illegible].

„Τί λοιπὸν ἔχεις νὰ εἴπῃς πρὸς ταῦτα; Μετῳκίσθης εἰς ξενιτείαν
καὶ ἀπεστερήθης τῆς πατρίδος; — Ἰδοὺ καὶ οὗτοι. Ὑπέμειναν αἰχμαλωσίαν
καὶ ἔγιναν δεσμῶται βαρβάρων; — Καὶ ταῦτα [illegible] εἰς ξένους. Ἀλλ'
οὐδένα ἔχεις πλησίον σου, ὅστις νὰ σὲ νουθετῇ, νὰ σὲ διδάσκῃ καὶ νὰ σὲ
ἐνθαρρύνῃ; — Καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἐστερημένοι ἐκ τῶν τοιούτων. Ἀλλ' ἐδέθης;
Ἀλλ' ἐνεπρήσθης; Ἀλλ' ἀπέθανες; διότι οὐδὲν ἔχεις νὰ εἴπῃς δεινότε-
ρον ἀπὸ ταῦτα. Ἰδοὺ καὶ οὗτοι διελθόντες ἐξ ὅλων τούτων, ἔγιναν
λαμπρότεροι καὶ λίαν περιφανέστεροι, καὶ μεγαλητέραν ἀπήλαυσαν
τὴν δόξαν εἰς τοὺς Οὐρανούς.

„Καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἐνῷ εἶχον καὶ Ναὸν καὶ θυσιαστήριον, καὶ
κιβωτόν, καὶ τὰ Χερουβείμ, καὶ τὸ ἱλαστήριον, καὶ τὸ καταπέτασ-
μα, καὶ τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν ἱερέων, καὶ τὰς καθημερινὰς
λατρείας, καὶ τὰς πρωϊνὰς καὶ ἑσπερινὰς θυσίας, καὶ ἤκουον συν-
εχῶς ἀναγινωσκομένους καὶ τοὺς ζῶντας καὶ τεθνεῶτας προφήτας,
καὶ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

καὶ ἀνέφερον τὴν μνήμην τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν ἐρήμῳ θαυμάτων, καὶ ἤκουον πάντα ταῦτα ἐπὶ τῶν χειρῶν των, καὶ τὰ εἶχον γεγραμμένα ὑπὸ τῶν Προφητῶν, καὶ ἀπελάμβανον πολλὰς ἔτι θαυματουργίας καὶ ἑτέρας εὐεργεσίας, ὄχι μόνον δὲν ὠφελήθησαν, ἀλλὰ καὶ παρεβλάφθησαν, γίνοντες εἴδωλα εἰς αὐτὸν τὸν Ναόν, σφάζοντες ὑπὸ τὰ δένδρα τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας, καὶ εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν χώραν τῆς Παλαιστίνης, ἐπιτελέσαντες τὰς παρανόμους καὶ ἐναγεῖς ἐκείνας θυσίας, καὶ πολλὰ ἕτερα ἄτοπα τολμήσαντες. Οἱ δὲ τρεῖς παῖδες ἐνῷ ὑπῆρχον ἐν τῷ μέσῳ βαρβάρων, πολεμίας καὶ ἐχθρικῆς χώρας, καθήμενοι εἰς οἶκον τυραννικόν, ἐστερημένοι πάσης ἐπιμελείας, ἐσύροντο καὶ ἐκακοῦντο, ὄχι μόνον ἐντεῦθεν δὲν παρεβλάφθησαν οὔτε πολύ, οὔτε ὀλίγον, ἀλλὰ καὶ πολὺ μᾶλλον διέλαμψαν.

„Ταῦτα λοιπὸν γνωρίζοντες, καὶ τὰ ὅμοια τούτων συλλέγοντες ἀπὸ τῆς θεοπνεύστου καὶ θείας Γραφῆς, διότι δυνατὸν εἶναι νὰ εὕρωμεν πολλὰ τοιαῦτα ὑποδείγματα καὶ προσώπων καὶ πραγμάτων, θέλομεν πεισθῇ ὅτι οὔτε δυσκολία καιρῶν, οὔτε ἀνάγκη, οὔτε βία, οὔτε τυραννίας ἀρκεῖ πρὸς ἀποπλάνησίν μας ὅταν ἀγρυπνῶμεν, διότι ὅτε ἦσαν ἀγρυπνοῦντες, [illegible] ὅλα τὰ [illegible] πάθει, παθαίνῃ τοῦτο δι' ἑαυτοῦ καὶ ἐξ ἑαυτοῦ, ὅσοι καὶ ἂν ἦναι οἱ ἀδικοῦντες καὶ πειράζοντες αὐτόν· διότι ἐὰν δὲν πάθῃ τοῦτο ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἅπαντες οἱ κατοικοῦντες γῆν καὶ θάλασσαν ἐὰν ἐπέλθωσιν, οὐδόλως θέλουν δυνηθῇ νὰ τὸν βλάψωσιν, ὅταν σωφρονῇ καὶ ἀγρυπνῇ. Ἂς σωφρονῶμεν λοιπόν, παρακαλῶ, καὶ ἂς ἀγρυπνῶμεν πάντοτε, καὶ ἂς ὑποφέρωμεν γενναίως τὰ λυπηρά, ὅπως ἐπιτύχωμεν τῶν αἰωνίων καὶ ἀκηράτων ἐκείνων ἀγαθῶν, παρὰ τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν."

Ἐγράφη ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ 1873.

Ἠλίας Ζερβοῦ Ἰακωβάτος

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐπιλογὴ περὶ Κηπίων

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens